

Збірник наукових матеріалів
XLII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»

6 квітня 2020 року

Частина 10

м. Вінниця

Актуальні проблеми сучасної науки, XLII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 6 квітня 2020 року. – Ч.10, с.88.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XLII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Актуальні проблеми сучасної науки», 6 квітня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Юридичні науки

<i>Биховець О.Ф.</i> ПРИВІД ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	5
<i>Біленко Я.М., науковий керівник Куц О.Є.</i> АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ТАКИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ.....	9
<i>Біленко Я.М., науковий керівник Сидоренко А.С.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ ПОХИЛОГО ВІКУ	13
<i>Білера Т.Ю., науковий керівник Дубович О.В.</i> ІНСТИТУТ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ АБО АРХАЇЗМ	17
<i>Буряк А.С.</i> ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ПОДВІЙНОЇ ФОРМИ ВИНИ	19
<i>Гресь К.М.</i> СУБ'ЄКТИ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ	23
<i>Довганюк О.В.</i> ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИ “КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ”	31
<i>Донченко О.С.</i> РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ	36
<i>Дудник В.М., науковий керівник Білоус Т.Й.</i> ВІНДИКАЦІЙНИЙ ПОЗОВ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	40
<i>Дьомін Є.С.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН.....	44
<i>Журавель Я.В.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВИКОНАВЧА ВЛАДА» І «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	49
<i>Заєць Р.С.</i> ПРАВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБ ТА ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ В СУСПІЛЬСТВІ	53
<i>Комарніцька А.С., науковий керівник Москалюк Н.Б.</i> ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ	60
<i>Кононенко А.С., Юринець Ю.Л.</i> PROTECTION OF THE CONSTITUTIONAL ORDER OF UKRAINE	64

<i>Корнева Т.В.</i> ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ.....	68
<i>Коротка Н.А.</i> РОЗУМНІ СТРОКИ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	73
<i>Костів І.Г.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО АСПЕКТУ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ»	77
<i>Коткова Д.О.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	82
<i>Кузнецова Л.В.</i> ІСТОРИКО-ПРАВІЙ НАРИС ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД 1946-1960 РР.	85

ПРИВІД ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Биховець О.Ф.,

*студентка юридичного факультету,
Полтавський юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

Відповідно до ч. 1 ст. 131 КПКУ заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються для того, щоб досягти дієвості цього провадження. Згідно з ч. 2 ст. 131 КПКУ до заходів забезпечення кримінального провадження відноситься привід [1]. На сьогоднішній день застосування приводу залишається актуальним та, в деякій мірі, досить проблемним питанням.

Відповідно до ст. 40 КПКУ привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику у зазначений в ухвалі час [1]. Більшість науковців вважають, що привід є кримінально-процесуальною санкцією, адже за своєю сутністю має примусовий характер. Л. І. Пліщук зазначає, що при його застосуванні обмежується недоторканість особи, а також, на певний проміжок часу особа позбавляється права вільного пересування. Крім того зазначає, що у випадку приводу особи на очах у своїх родичів, сусідів в супроводі правоохоронців у особи принижується її особиста гідність [2, с. 176]. Наведені аргументи вдало підкреслюють, що привід є саме санкцією, а тому з позицією цього вченого погоджуємося.

У науковій літературі поширеною є думка про те, що привід, як примусове супроводження, означає знаходження поряд із особою, що підлягає приводу, особи, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця виклику для того, щоб проконтролювати прибуття особи до зазначеного місця у конкретний час і зафіксувати явку особи до відповідного слідчого, прокурора, судді [3, с. 346]. У ч. 3 ст. 143 КПКУ зазначається, що у разі невиконання учасником кримінального провадження, щодо якого застосовується привід, законних вимог щодо виконання

ухвали про здійснення приводу, до такої особи можливе застосування заходів фізичного впливу, які дають змогу здійснити її супроводження до місця виклику. Якщо застосування заходів фізичного впливу неможливо уникнути, вони не мають перевищувати міри, яка необхідна для виконання ухвали про здійснення приводу і повинні бути мінімальним впливом на особу. Перевищення повноважень щодо застосування заходів фізичного впливу тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Згідно з ст. 204 КПКУ у випадку застосування до підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу, що не пов'язаний з триманням під вартою, особа не може бути затримана без дозволу слідчого судді, суду у зв'язку з підозрою або обвинуваченням у тому ж кримінальному правопорушенні [1]. Отже, можна сказати, що застосування приводу в деяких випадках дуже проблематично. Це пов'язано з тим, що заходи фізичного впливу мають обмежений характер. Якщо особа категорично відмовляється від доставлення її у місце виклику та чинить відповідний опір, то затримати особу без дозволу слідчого судді не можна у зв'язку з заборонаю КПК. Крім того, варто зауважити, що в КПК нічого не вказано про можливість застосування спеціальних засобів при здійсненні приводу. Б. Б. Булатов стверджує, що під час доставлення учасника процесу, який відмовляється з'явитись за викликом та чинить опір працівникам поліції, які виконують рішення про привід, останні наділяються не лише правом застосовувати фізичну силу, а й спеціальні засоби [4, с. 10]. Таким чином, певна поведінка особи унеможливає здійснення приводу.

Варто звернути увагу на ще одну обставину, яка ускладнює застосування до особи приводу. Конституцією України гарантується недоторканість житла. За ст. 30 не допускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, інакше, як за вмотивованим рішенням суду. Якщо уповноважені особи приходять до місця проживання особи, до якої застосовується привід, то родичі цієї особи чи сама особа може не впустити особу, яка виконує ухвалу про привід, до свого житла. Зазначені обставини значно ускладнюють виконання приводу.

Відповідно до ч. 3 ст. 140 КПКУ привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка [1]. Однак, до суду обов'язково мають

з'являтися, окрім зазначених осіб, ще потерпілий, захисник, цивільний позивач, цивільний відповідач, законний представник, експерт, спеціаліст та перекладач. Неявка будь-якого із суб'єктів може завадити проведенню процесуальної дії. На думку О. І. Білоусова ст. 140 КПКУ має бути доповнена такими суб'єктами як потерпілий, цивільний позивач та цивільний відповідач. На його думку приводу не можуть піддаватися «замінні» учасники справи. До цієї групи осіб належить захисник, експерт, спеціаліст та перекладач. Вчений зазначає, що кожен із перелічених суб'єктів може бути заміненим іншим суб'єктом, що буде більш правильним, адже дає можливість уникнути витрати часу, сил і засобів [5, с. 16]. На думку Олександра Сопронюка некоректно відносити захисника до замінного учасника кримінального провадження, адже чинним КПК передбачені виняткові випадки заміни захисника [6, с. 157]. З твердженням щодо захисника безперечно погоджуємося. Заслуговує на увагу думка Савицького Д.О. Він зазначає, що за конкретних обставин, навіть таких учасників кримінального провадження як експерт, спеціаліст, перекладач можна замінити не завжди. Це може статися у невеликих населених пунктах або коли необхідно залучити особу, яка володіє спеціальними знаннями. За таких обставин, навіть так звані «замінні» учасники справи мають піддаватися приводу. У зв'язку з цим Савицький запропонував розширити перелік осіб, до яких може застосовуватися привід, включаючи потерпілого, цивільного позивача і відповідача, їх законних представників, експерта, спеціаліста та перекладача [7, с. 160]. Приєднуємося до думки Савицького Д.О. На нашу думку експерт, перекладач та спеціаліст також можуть бути піддані приводу у певних випадках. Коли зазначені учасники справи будуть включені у ст. 140 КПКУ, то залежно від ситуації вони можуть бути або замінені, або піддані приводу, що на нашу думку, сприяє здійсненню ефективного кримінального провадження.

У КПКУ причиною застосування приводу є нез'явлення без поважних причин до місця виклику або не повідомлення про причини свого неприбуття [1]. У кодексі перелічено, що має міститися у клопотанні про застосування приводу на стадії досудового розслідування, а також вказується, що до клопотання мають додаватися копії матеріалів, якими обґрунтовуються вимоги слідчого, прокурора.

У КПКУ нічого не вказано про необхідність складення протоколу, який би підтверджував неприбуття особи за місцем виклику без поважних причин. З приводу цього Савицький Д.О. стверджує, що саме протокол має засвідчувати зазначений факт, адже відповідно до ст. 104 КПКУ протокол є універсальною формою фіксації процесуальних дій [7]. У ст. 104 КПКУ зазначається, що у випадках, передбачених цим Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколу [1]. Не можна не погодитися з вченим, що наявність протоколу підтверджував би факт неприбуття особи за викликом.

Отже, вважаємо, що до чинного КПКУ необхідно додати певні норми, що стосуються приводу. По-перше, вважаємо, що у Кодексі мають міститися норми, які б полегшили виконання приводу у випадку поведінки особи за якої вона явно ухиляється від виконання зазначеного обов'язку. Наприклад, це право проникнення до житла особи, щодо якої застосовується привід, або ж можливість застосування спеціальних засобів до особи, яка чинить опір. По-друге, необхідно розширити перелік осіб до яких може застосовуватися привід. Окрім підозрюваного, обвинуваченого, свідка, це мають бути потерпілий, цивільний позивач і відповідач, їх законні представники, експерт, спеціаліст та перекладач. При цьому, до потерпілого, цивільного позивача і відповідача, їх представників привід має застосовуватися в обов'язковому порядку, а експерт, спеціаліст, перекладач залежно від складеної ситуації, можуть бути або замінені іншими особами, що мають відповідні знання або піддані приводу. По-третє, вважаємо, що нормою КПКУ має бути передбачена необхідність складення протоколу, який би підтверджував неприбуття особи за місцем виклику без поважних причин.

Література:

1.Кримінальний процесуальний кодекс України Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Пліщук Л.І. Проблемні питання застосування та здійснення примусового приводу в кримінальному процесі / Л.І. Пліщук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2010. – Вип. 22. – С.175-184

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. Ред. Проф. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є.Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224 с.

4. Булатов Б. Б. Правовое регулирование в УПК РФ привода участников уголовного процесса / Б. Б. Булатов // Российский следователь.–2002.–№ 10.–С. 6-11.

5. Білоусов О. І. Затримання підозрюваного у кримінальному процесі України : [монографія] / О. І. Білоусов, С. М. Смоков. — Одеса, 2009. — С. 112с.

6. Сопронюк О. «Проблемні питання теорії та практики застосування приводу в кримінальному процесі України» / О. Сопронюк / Національний юридичний журнал. – 2017. С. 154 - 158

7. Савицький Д. О. Підстави та процесуальний порядок застосування приводу у кримінальному провадженні / Д. О. Савицький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. - № 1. – С. 158-163.

УДК 34

Юридичні науки

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ТАКИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Біленко Яніна Миколаївна

студентка 2-го курсу

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Куш Олексій Євгенович

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри конституційного, адміністративного,

екологічного та трудового права

Забезпечення безпеки дорожнього руху посідає провідне місце у сфері адміністративного права, адже часто порушення даних правил приводить до дорожньо-транспортних пригод (далі ДТП), наслідки яких мають складний та безповоротний характер. Проблема порушення правил дорожнього руху буде

завжди актуальною, адже за даними Департаменту національної поліції в середньому щоденно відбувається близько 400 ДТП. Слід розуміти, що з часом дана кількість може збільшитися, якщо не вживати певних заходів до порушників, які завдають і створюють загрозу настання шкоди життю і здоров'ю людей, в тому числі їхньому майну.

Вивченням проблем адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху займаються вчені протягом тривалого часу до яких можна віднести: Бесчастного В. М., Доненка В. В., Колпакова В. К., Кузьменка О. В., Микитюка М. А., Михайлова Р. І., Новікова В. В., Погрібного О. О., Приходька В. І., Стоцьку М. М., Салманову О. Ю., Ярову Р. В. та інших науковців.

Заходи адміністративного впливу, які застосовуються до порушників, чітко встановлені Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) в межах відповідної санкції. Зазвичай адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху має формальний склад, тобто для накладення санкції буде достатньо встановити сам факт порушення правил та норм, щодо користування транспортними засобами, а причинно-наслідковий зв'язок між правопорушенням та настанням чи можливим настанням шкідливих наслідків є необов'язковою умовою.

Слід сказати, що склад адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху має такі ж самі суб'єктивні та об'єктивні елементи, що й склад будь-якого іншого правопорушення, які кваліфікують конкретне суспільно-небезпечне діяння, як адміністративне правопорушення, а саме: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона правопорушення [с. 193, 1].

Під об'єктом адміністративного проступку розуміються ті суспільні відносини, які виникають у сфері безпеки дорожнього руху, порядку використання транспортних засобів [2]. Щодо об'єктивної сторони, то в конкретному випадку порушення правил дорожнього руху вона є різною і полягає в дії чи бездіяльності, що чітко зазначається в диспозиції, серед таких найпоширенішими є: порушення правил користування ременями безпеки або мотошоломами (ст. 121 КУпАП), перевищення встановлених обмежень

швидкості руху транспортних засобів, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах (ст. 122 КУпАП), невиконання водіями вимог поліцейського (ст. 122-2 КУпАП), ненадання посадовими особами підприємств, установ, організацій і громадянами транспортних засобів, що їм належать, поліцейським та медичним працівникам (ст. 124-1 КУпАП) та ін [3].

Під суб'єктом адміністративної відповідальності у сфері дорожнього руху слід розуміти, тільки ту особу, на яку покладено обов'язок виконувати ті чи інші правила, які охороняються сферою правового регулювання дорожнього руху [с. 194, 1]. Зазвичай до таких суб'єктів відносять водіїв, які керують транспортними засобами, але в окремих випадках це можуть бути пішоходи та пасажери. Суб'єктивна сторона даного виду правопорушень характеризується виною, що представляє собою психічне ставлення особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків і може виражатися як у формі умислу, так і у формі необережності [с. 195, 1].

Слід зазначити, що за порушення правил дорожнього руху застосовуються такі види адміністративних стягнень: штраф, попередження, позбавлення права керування транспортними засобами, оплатне вилучення транспортного засобу, громадські роботи, адміністративний арешт, конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення [3]. Дослідивши норми КУпАП, можна констатувати, що найпоширенішими є санкції в яких передбачено штраф, попередження або позбавлення права на керування відповідним предметом.

На основі проведеного аналізу складу адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху, ми пропонуємо такі заходи боротьби з даним видом правопорушень. На нашу думку, проблема зростання кількості ДТП в Україні пов'язана із зношеністю доріг, поганою підготовкою та необізнаністю водіїв правилам дорожнього руху, низьким рівнем боротьби з правопорушеннями, правоохоронними органами державної влади. На підставі цього за січень 2020 року всього зареєстровано 11 тисяч 836 ДТП, в яких загинуло близько 300 осіб і ще 2391 особу було травмовано. Більшість з них пов'язані з порушенням

правил маневрування - 4941, перевищення безпечної швидкості – 2815 та недотримання дистанції – 1825 ДТП [4].

Можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху представляє собою особливий вид юридичної відповідальності і інструмент для захисту інтересів потерпілих від ДТП та адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. Існуючі проблеми потребують термінового вирішення, можливо слід створити додаткові інститути у сфері правоохоронних органів, які б постійно контролювали та регулювали ситуацію на дорогах як в межах, так і поза межами відповідної адміністративно-територіальної одиниці, створити жорсткіші умови для отримання посвідчення водія, а також підвищити ефективність роботи Центру організації дорожнього руху, адже періодично зустрічаються пошкоджені знаки дорожнього руху, несправні світлофори, пішохідні переходи неналежної якості, що часто приводить до порушень, особливо недосвідченими водіями, правил дорожнього руху, внаслідок чого створюється аварійна ситуація на дорогах.

Література:

1. Горкава В. Адміністративна відповідальність у сфері дорожнього руху: теоретико-правові аспекти. URL : <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13259/31.pdf>

2. Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Плугатир М.В., Співак М.В., Вільхова Л.Є. Адміністративна відповідальність: мультимедійний навчальний посібник. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adv-vidpov/pages/rozdil_5.html

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (в редакції від 13.02.2020) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

4. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2020 по 31.01.2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ
ПОХИЛОГО ВІКУ

Біленко Яніна Миколаївна

студентка 2-го курсу

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Сидоренко А.С.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

конституційного, адміністративного,

екологічного та трудового права

Важливу роль у праві соціального забезпечення мають соціальні послуги, підтримка та гарантії, що надаються різним категоріям населення. Проблеми соціальної підтримки людей похилого віку з кожним роком стають актуальнішими - це відбувається внаслідок зростання чисельності літніх людей в межах нашої країни. Для України, яка перебуває в процесі реформування системи соціального забезпечення дуже важливо систематично проводити аналіз діяльності державної політики та механізмів, що визначають сутність та структуру надання допомоги та підтримки цій категорії населення. Це необхідно для того, щоб знаходити та розуміти існуючі проблеми надання соціальних послуг особам похилого віку, а також встановити шляхи вирішення даних прогалин.

Вивченням питань, що стосуються проблем надання соціальних послуг та підтримки людей похилого віку займаються вчені протягом значного періоду, серед таких можна виділити: В. С. Андрєєв, Ж. А. Горбачова, І. В. Гушчін, К. В. Дубич, О. І. Іляш, П. Д. Пилипенка, І. М. Сирота, О. А. Стефанова, Е. Г. Тучкова, Я. М. Фогель, О. В. Шилобрида та інші.

На першому місці, у розвинутих країнах світу, знаходяться соціально-вразливі категорії населення, до яких вчені відносять: пенсіонерів, інвалідів, дітей-сиріт, молодь, безробітних, постраждалих від Чорнобильської

катастрофи, малозабезпечене населення та інших [1, с. 26]. Слід наголосити, що кожна людина, яка досягла похилого віку може розраховувати на підтримку держави. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» виокремлюють такі різновиди як: соціально-побутові, психологічні, соціально-медицинські, соціально-економічні, юридичні, послуги з працевлаштування, інформаційні та інші соціальні послуги [2]. Незважаючи на те, що існує ціла низка соціальних послуг для осіб похилого віку, слід зауважити, що забезпечення здійснюється на досить низькому рівні, внаслідок відсутності спеціалізованих центрів з підтримки даної категорії, а особливо в психологічній, юридичній та інформаційній сферах.

Однією з найпоширеніших проблем сучасності є відсутність саме якісних соціальних послуг, це знайшло своє відображення у: невідповідності міжнародним стандартам, низькому рівні механізму соціальних послуг відповідно до зростання потреби у збільшенні кількості осіб, які потребують соціальної допомоги, низькій ефективності організаційно-економічного механізму надання соціальних послуг на дому, зростанні рівня незадоволеності громадян щодо якості отримуваних соціальних послуг, цілій низці некваліфікованих працівників соціальних служб, невисокому рівні соціальних видатків порівняно з країнами ЄС та інші причини [3]. На нашу думку, виділені проблеми є актуальними в умовах сьогоденні, проте не менш важливими є відсутність стандартів якості соціальних послуг та низький рівень фінансового забезпечення державою делегованих повноважень органами у сфері соціального забезпечення.

Спираючись на європейський досвід, в Україні на основі існуючого питання забезпечення умов для самостійного, незалежного проживання людей похилого віку, було прийнято Закон України «Про житловий фонд соціального забезпечення», у якому зазначено, що особи похилого віку мають право на першочергове отримання квартири або садибних (одноквартирних) жилих будинків із житлового фонду соціального призначення [4]. З цього можна зробити висновок, що для України відповідність європейським стандартам є пріоритетом, проте слід урахувати те, що на відмінну від європейських країн

рівень розвитку нашої економіки та система фінансування знаходяться на дуже низькому рівні, тобто відповідно до чинного законодавства дане право для осіб похилого віку існує, але фактично не забезпечується.

Також відповідно до «Типового Положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, геріатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів війни і праці» особи похилого віку мають право на тимчасовій або постійній основі проживати в даному закладі з надання соціальних послуг, де їм мають бути забезпечені належні умови існування, соціально-побутове обслуговування, денна занятість, організовано надання медичної допомоги [5]. Але, через низький рівень фінансового забезпечення, таких будинків з нормальними умовами та технічним персоналом незначна кількість.

Особливу увагу також слід приділити проблемі надання соціально-економічних послуг особам похилого віку, що реалізуються за допомогою матеріальних послуг (у вигляді грошової або натуральної допомоги, продуктів харчування, засобів санітарної та особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності) та субсидії (надається громадянам для відшкодування витрат на оплату користування житлом або його утримання та комунальних послуг) [6, с. 32]. Проте основним джерелом матеріальної допомоги виступає не держава, а саме волонтери, які звісно надають цю допомогу в межах своїх можливостей, якої вистачає на незначне коло осіб, що становлять дану категорію. Щодо субсидії, то джерелом виступає тільки держава, але через важку процедуру подачі документів і прийняті низки жорстких змін для її отримання на відміну від першочергового варіанту даного законодавчого акту, отримати її особам похилого віку досить важко або ж вона носить мізерний характер.

Тому, можна зробити висновок, що зростання кількості осіб похилого віку потребує створенню нової системи соціального обслуговування людей похилого віку з урахуванням їхніх потреб. Перш за все необхідно створити методи оцінювання та реалізації потреб літніх людей, що створить можливість для надання якісних соціальних послуг. Ефективне удосконалення системи з надання

соціальних послуг можливе шляхом встановлення взаємозв'язків між різними міністерствами та їх структурами на місцях, оскільки прогалини і проблеми стосуються також житлових питань, проблем, пов'язаних з фінансовим та матеріальним забезпеченням, захистом прав людей похилого віку тощо.

Література:

1. Право соціального забезпечення: Навч. посібник / За ред. П. Д. Пилипенка:-К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 496 с.
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
3. Іляш. О. І. Стратегічні орієнтири державної політики України в напрямі підвищення якості соціальних послуг [Електронний ресурс] / О. І. Іляш. // Журнал Європейської економіки, том 11(№2). – 2012. – Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/naukovi%20zhurnaly/zhurnal%20euro%20econom/2012/t11_2_2012_ua.pdf
4. Закон України «Про фонд соціально призначення» від 12. 01. 2006 (в редакції від 13. 10. 2018) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15>
5. «Типове Положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, геріатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів війни і праці» від 29. 12. 2001 (в редакції від 09.06.2017) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-02>
6. Попова С. М., Попова Л. М. Особливості надання соціальних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Попова С. М., Попова Л. М. // «Європейські перспективи» №10. – 2014. – Режим доступу: http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2017/06/EP_2014_10.pdf

ІНСТИТУТ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ – ВИМОГА
СУЧАСНОСТІ АБО АРХАЇЗМ

Білера Тетяна Юріївна

студентка Полтавського юридичного коледжу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник – к. ю. н. Дубович О. В.

Україна як одна із соціальних та правових держав постійно потребує змін та реформ. Правова сфера є однією із найважливіших у владному апараті впливу держави, адже за допомогою цього аспекта регулюється діяльність держави. Тому постійне коригування такої системи є однією із першочергових задач законодавчого органу. Під час оновлення законодавства зміни торкаються і деякі поняття та категорії. Такою категорією в нормах кримінального процесу є інститут понятих, який був створений надзвичайно давно, існує досі і потребує постійних змін.

Понятий - не заінтересована в результаті кримінальної справи особа, яка притягається слідчим для посвідчення факту здійснення слідчої дії, а також змісту, ходу і результатів слідчої дії. Поняті залучаються до участі у справі з метою забезпечення об'єктивності проведених слідчих дій. Функції понятих полягають у посвідченні факту проведення слідчої дії, а також змісту, ходу і результатів. Під час слідчих дій беруть участь не менше двох понятих. Слідчий вправі запросити більшу кількість понятих, якщо цього вимагають обставини справи [2].

Кримінальний процесуальний кодекс визначає вичерпний ряд слідчих дій, які проводяться в рамках досудового розслідування, при яких обов'язковим є присутність понятих. Проте існують також випадки, за яких участь такої категорії осіб є неможливою, зокрема це огляд, ексгумація, слідчий експеримент, обшук, виїмка, огляд, виїмка і зняття копій з затриманих поштово-телеграфних відправлень, огляд і прослуховування фонограми, записаної в порядку контролю і запису переговорів, пред'явлення для впізнання та перевірка показань на місці.

Участь понятих у інших слідчих діях залежить від розсуду слідчого і заявлених про це учасниками процесу клопотань (ст. 170 КПК) [1].

Інститут понятих був запроваджений давно, аналізуючи історичні дані можна дійти до висновку, що поняті були чи не найпершим механізмом доказу тієї чи іншої дії, яка проводилась правоохоронними органами. Зараз же ми маємо розвинуту техніку та новітні технології, за допомогою яких можна підтвердити здійснення органами досудового слідства певних процесуальних моментів. Тому актуальним питанням є чи взагалі потрібні сучасному правовому процесу поняті? Чи можливо це просто давно законодавчо врегульовані норми минулого? Тимпаче така категорія в кримінальному процесі має певний ряд недоліків та прогалин в нормативному закріпленні:

1. Ні в Кримінальному процесуальному кодексі, ні в інших нормативних актах не вказані чіткі вимоги до понятого, тільки існує перелік осіб, які не можуть виступати в їх статусі. Однією з вимог до понятого є досягнення повноліття. Зважаючи на це, немає ніякого сенсу залучати до слідчих дій осіб, які не є правосвідомими на достатньому рівні та які не можуть в повній мірі оцінювати правомірність дій певних органів.

2. Немає унормованих чітко визначених прав та обов'язків якими можуть користуватися поняті та тих пунктів, яких вони повинні дотримуватися при їхньому залученні в процесуальні дії.

3. Законодавчо не визначений порядок залучення понятих, тобто кодекс не регулює процес запрошення слідчим чи прокурором особи до процесуальних дій в якості понятого. Також не прописаний саме вибір особи, як понятого. Так, існує перелік який визначає осіб, які не можуть бути понятими, проте немає опису із числа кого слідчий може обирати та взагалі як здійснюється підготовка до таких дій в аспекті залученні понятих. Адже на практиці залучають тих людей, які знаходяться на місці проведення слідства, причому їхня зацікавленість в цій справі, вплив чи зв'язок з учасниками справи ніяк не визначається [3, с.156].

Отже, зважаючи на низку недоліків та прогалин в законодавстві в

контексті інституту понять, як один із процесуальних складових проведення слідчих дій на даний момент, можна дійти до висновку, що це просто архаїзм з давніх часів, від якого в умовах сучасності можна відмовитися та запровадити нові механізми, які будуть дієвими в якості підтвердження проведення певних дій досудового слідства та їх правомірності .

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України. - 2020 .- № 4651-VI.
2. Лук'янчиков Є. Д. Законодавче регулювання інституту понять / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков. // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – 57– 63 с.
3. Хахуцяк О. Ю. Статус поняття у кримінальному провадженні / О. Ю. Хахуцяк //Кримінальне процесуальне право. Криміналістика/ О. Ю. Хахуцяк., 2015. – (Юридична наука). – 154–160 с.

УДК: 343.222

Юридичні науки

ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ПОДВІЙНОЇ ФОРМИ ВИНИ

Буряк А.С.,

*Курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Перед тим як розпочати розгляд подвійної форми вини, необхідно визначити такі складові поняття: як суб'єктивна сторона складу злочину, її ознаки, вина, форми вини (умисна, необережна).

Суб'єктивна сторона складу злочину являє собою внутрішню сторону злочину, інакше кажучи це процес обміркування, бажання та волевиявлення людини, в якому є місце відображення її об'єктивної поведінки та інакші зовнішні

обставини, які пов'язані саме з вчиненням злочину. Іноді її визначають по іншому, тобто як внутрішню сторону злочинного діяння, тобто психічні процеси, які виражаються у психіці осудної особи в момент учинення нею суспільно-небезпечного діяння передбаченого Кримінальним Кодексом України (далі КК) [2].

Існують відповідні ознаки, які характеризують суб'єктивну сторону злочину, а саме: мотив, мета, вина та емоційний стан. Проте не всі вчені признають останню складову. Слід зауважити, що основною серед них є вина, а інші являються факультативними ознаками. У дійсності вони об'єднуються в одне ціле, проте в методичних цілях їх прийнято розділяти на окремі складові, оскільки це дає змогу глибше розібратися в їх сутності та змісті, а також визначити значення та пізнати роль покарання винної особи. Всебічне та повне встановлення ознак, які визначають суб'єктивну сторону злочину, являються необхідною умовою для безумовної кваліфікації злочину, а також визначення ступеня суспільної небезпеки та встановлення відповідного покарання [3].

Вина – це відображення психічного ставлення особи щодо вчиненого діяння, яка характеризується у формі умислу чи необережності та передбачаються КК України. Проте на практиці, ми можемо зіштовхнутися з такими складами злочинів, де суб'єктивна сторона не відноситься до зазначених форм. Таким чином з'явилась форма вини, що має назву подвійна (змішана, складна) [4].

Ця проблема є досі актуальною та завжди викликає чи немалу кількість спорів з боку вчених. Оскільки одні вважають, що згідно статті 23 кримінального кодексу України, вина поділяється на умисел та необережність та крім цих складових не може бути ніякої іншої. Проте інші виокремлюють, що існує об'єднання вже існуючих форм, що у свою чергу, і являється подвійною формою вини. Тому, вважаю за доцільним розглянути аспекти поняття та можливого входження подвійної форми вини та її складових до кримінального законодавства [5].

Про поєднання існуючих форм вперше заговорив вчений криміналіст А.Фейєрбах. Коли на практиці науковець розглядав непрямий умисел, він

звернув увагу, що окрім бажаних наслідків можуть виникнути зовсім інші, які не містять ознак умислу. Після чого він зазначив, що необережність та злий намір об'єднуються при наступних умовах:

- Якщо протизаконний наслідок являється метою вчиненого злочину, однак при вчиненні цього діяння, окрім наслідків, які прагнула досягти особа, вона спричинила інші, які вона могла передбачити чи вже передбачала [6].

Саме це визначення й привів вище згаданий автор та запропонував назвати його «необережність, детермінована злим наміром». Згодом це явище почали називати по-різному: змішана, складна, ускладнена, проте найчастіше зустрічається подвійна форма вини.

Не дивлячись на те, що в КК не передбачене існування подвійної форми вини, ми можемо наштовхнутися з відповідними складами злочинів, які містять поєднані ознаки умислу та необережності. Серед таких є наступні:

- Порушення вимог законодавства про охорону праці, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 271);

- Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, якщо такі діяння спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 286);

- умисне знищення або пошкодження майна, яке спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 194);

- угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна, якщо ці дії спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 278)

- та багато іншого [2].

Проте, навіть їх розділяють на умисні та вчинені з необережності, а саме ч.2 ст. 271 та ч. 2 ст. 286 відносяться до вчинених умисно, а ч.2 ст. 194 та ч. 3 ст. 278 – з необережності. Проте, в наслідок таких розмежувань на практиці, під час кваліфікації злочину, виникає чи не мала кількість спорів, оскільки їх думки розбігаються з приводу відношення особи до вчиненого злочину [3].

Отже, у різні часи питання подвійної форми вини залишається доволі актуальним, тому з цього приводу виникає чи не мала кількість спорів. Думки науковців поділилися на декілька сторін. Одні вважають, що згідно ст. 23 КК України вина поділяється на умисну та вчинену з необережності, проте інші припускають та доводять існування подвійної форми вини, тобто поєднання вже існуючих форм. Проблема ж її існування полягає у не передбаченні зазначеної форми КК України. Я вважаю необхідним ввести подвійну форми вини до кримінального законодавства, оскільки її встановлення являється необхідною умовою для правильної кваліфікації злочину, а також розмежування суміжних злочинів та призначення відповідного, правильного покарання до винної особи.

Література:

1. Конституція України прийнята 28.06.1996, чинна редакція від 01.01.2020. Веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.03.2020);
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, чинна редакція від 20.03.2020. Веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 23.03.2020);
3. Змішана (подвійна) форма вини. Веб-сайт. URL: <https://lawbook.on-line/ugolovnoe-pravo-ukrainyi-kniga/zmishana-podviyna-forma.html> (дата звернення: 24.03.2020);
4. §5. Змішана форма вини. Кримінальне право. Веб-сайт. URL: <https://law.wikireading.ru/8522> (дата звернення: 24.03.2020);
5. Подвійна форма вини. Веб-сайт. URL: <https://sci.house/ugolovnoe-pravo-ukrainyi-scibook/podviyna-forma-vini.html> (дата звернення: 24.03.2020);
6. ЗМІШАНА ФОРМА ВИНИ У ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ. Веб-сайт. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/07_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення: 24.03.2020).

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ

*Гресь К.М.,
студентка юридичного інституту
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Анотація: робота присвячена комплексному аналізу правових відносин, що виникають між суб'єктами у сфері електронних довірчих послуг.

Ключові слова: електронні довірчі послуги; суб'єкти; правові відносини.

Проблема правових відносин суб'єктів у сфері надання електронних довірчих послуг є актуальною на сучасному етапі становлення та розвитку суспільства. Не залишається вона поза увагою і сучасних дослідників, молодих науковців.

Протягом останнього часу спостерігається стрімкий розвиток інформаційного суспільства, поява нових суб'єктів, що надають електронні довірчі послуги. Впровадження інформаційних технологій в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування є передумовою і необхідним ресурсом підвищення ефективності державного управління. Використання інформаційних технологій у сфері державного управління дозволяє забезпечити високий рівень оперативності та ефективності діяльності органів державної влади, її прозорість, підвищення якості та доступності державних послуг.

Зміни в процесі надання електронних довірчих послуг, їх вплив на підвищення ефективності державного управління в цілому висувають нові вимоги до суттєвих змін правового регулювання відносин суб'єктів у цій сфері, що зумовлено низкою потреб і закономірностей розвитку сучасного суспільства.

У зв'язку з чим виникає необхідність зростання та підвищення довіри до електронних операцій, що, у свою чергу, має сприяти підвищенню

ефективності державних і приватних підприємств, установ, організацій, які надають он-лайн послуги, електронного бізнесу та електронної комерції.

Вивчення та комплексний аналіз правових відносин, що виникають між суб'єктами у сфері електронних довірчих послуг, та їх правового регулювання відповідатиме сучасним вимогам.

Для реалізації окреслених цілей важливого значення набуває, зокрема, дослідження концептуальних засад і стратегія удосконалення правового регулювання правовідносин суб'єктів у сфері надання електронних довірчих послуг.

Зазначені правові питання мають високе теоретичне і практичне значення для правового регулювання правовідносин та здійснення нагляду (контролю) у сфері електронних довірчих послуг. Саме тому повинна звертатись увага на теоретичні аспекти проблеми правового становища суб'єктів правових відносин у цій сфері.

Поява технологій обміну електронними даними створила нові суспільні відносини в галузі електронних довірчих послуг та ідентифікації даних фізичної особи, тобто в галузі електронного документообігу та електронного підпису [6, с. 192].

Електронний підпис набуває популярності через впровадження інформаційних технологій у всі сфери суспільних відносин як надійний засіб автентифікації особи та її волевиявлення під час отримання електронних довірчих послуг.

Сьогодні єдиним способом електронної ідентифікації суб'єкта є застосування технології електронних підписів та електронних довірчих послуг. Однак неврегульованість співіснування різних правових систем і різна кваліфікація базових дефініцій у сфері електронних довірчих послуг і цифрового підпису в законодавстві різних країн, а також невизначеність їх правового визнання в транскордонному режимі нині є актуальною проблемою [7, с. 90].

В українському суспільстві сьогодні електронні підписи асоціюються як простий інструментарій або технічний гаджет, що виконує суто технічну

функцію. Натомість електронний підпис нині є єдиним засобом, визнаним законодавством усіх країн світу, який не тільки є електронним еквівалентом власноручного підпису, але й наділений правом застосовувати волевиявлення фізичної особи під час вчинення електронних правочинів [5, с. 177].

Відносини, що виникають між юридичними, фізичними особами, суб'єктами електронних довірчих послуг регулюються Законом України «Про електронні довірчі послуги» [1] та іншими нормативно-правовими актами у цій сфері.

Закон «Про електронні довірчі послуги» [1] чітко визначає коло суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг. При цьому, користувачами є підписувачі, створювачі електронних печаток, відправники та отримувачі електронних даних, інші фізичні та юридичні особи, які отримують електронні довірчі послуги у надавачів таких послуг. До надавачів відносяться суб'єкти господарювання, які надають такі послуги. Суб'єкти взаємодіють між собою через інформаційно-телекомунікаційну систему, яка забезпечує можливість отримання, використання та постійного зберігання електронних даних [3].

По суті Закон «Про електронні довірчі послуги» створює умови для «автоматизації» відносин, перш за все, між державою і бізнесом, відкриваючи нові можливості для останніх. Для громадян – це отримання можливості отримання адміністративних послуг в он-лайн режимі. Ключовою перевагою, що дає введення електронної ідентифікації за міжнародними стандартами є взаємне визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів та електронного підпису.

Доступ користувачів системи до електронних послуг забезпечується органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями за допомогою сервісів та функціонування електронного документообігу. Правові відносини у сфері електронних довірчих послуг забезпечуються завдяки функціональній сумісності технічних рішень, що використовуються при наданні електронних послуг, і їх здатності взаємодіяти між собою. Це є однією з умов автоматизованого обміну даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади. Таке

рішення має підвищити доступність адміністративних послуг і поступово виключити «людський фактор» в державних органах.

Електронні довірчі послуги загалом можна вважати як послугу, що надається задля забезпечення взаємодії фізичних та юридичних осіб, як суб'єктів, через посередника, що організовує та забезпечує взаємовідносини між ними, при цьому, не втручаючись в них. Тобто спирається на цифрові комп'ютерні технології та є рушійним фактором надання послуг з їх виробництва, продажу і постачання у віртуальному середовищі через комп'ютерні мережі. А суб'єктами правовідносин в області надання та одержання електронних довірчих послуг виступають юридичні, фізичні особи, суб'єкти владних повноважень.

Іншими словами, суб'єктами правових відносин у сфері ЕДП взаємодії є: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи; юридичні особи та фізичні особи-підприємці; надавачі електронних довірчих послуг та постачальники послуг електронної ідентифікації; технічний адміністратор; держатель системи [8].

Усі суб'єкти, наділені державою повноваженнями у сфері здійснення функцій державного реєстратора, для підтвердження чинності відкритого ключа використовують тільки кваліфікований сертифікат відкритого ключа. Здійснення повноважень, спрямованих на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків фізичної або юридичної особи у відповідності з чинним законодавством, використовують виключно засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки, які містять вбудовані апаратно-програмні засоби, які забезпечують здійснення захисту даних, що містяться на них, від несанкціонованого доступу [4].

Закон [1] встановлює систему органів, що здійснюють державне регулювання у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації.

Державний нагляд (контроль) в частині дотримання вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг здійснює контролюючий орган у сфері електронних довірчих послуг. Саме Кабінету Міністрів України надаються широкі повноваження в галузі електронних довірчих послуг.

Вищий виконавчий орган встановлює обов'язкові вимоги до електронних довірчих послуг, умови та порядок перевірки з їх дотримання, порядок здійснення процедури оцінки відповідності у сфері електронних довірчих послуг, вимоги до Довірчого списку, яким є перелік кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг та інформації про послуги, що надаються ними.

Повноваження у сфері адміністрування списку покладені на центральний орган, який здійснює формування та реалізує державну політику у галузі електронних довірчих послуг [2].

Кабінет Міністрів України затверджує засоби електронної ідентифікації, що попадають під схему електронної ідентифікації, встановлює Порядок застосування електронних довірчих послуг в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях державної форми власності [9].

Органами оцінки відповідності вважаються органи оцінки відповідності, акредитовані відповідно до законодавства у сфері акредитації, а проведення процедури оцінки відповідності у сфері електронних довірчих послуг має здійснюватися в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України [6, с. 195].

Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері електронних довірчих послуг і виконує функції центрального засвідчувального органу.

У випадку порушення вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг слід звернутися до відповідного контролюючого органу. Це Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Саме вона може проводити перевірки кваліфікованих постачальників електронних довірчих послуг.

Отже, кількість уповноважених/контролюючих органів у сфері електронних довірчих послуг досить значна. І хоча новостворене Мінцифри визнано головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у низці сфер (цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного

урядування та електронної демократії тощо), положення про чітке розмежування функцій між ним та іншими органами цієї системи не простежується, що на практиці гальмуватиме належне виконання ним функції щодо надання ЕДП, а отже, і захисту її суб'єктів.

Взаємодія державних органів між собою потребує використання інформаційних технологій для підвищення внутрішньої ефективності, скасування бюрократії, наприклад, шляхом автоматизації рутинних завдань та швидкого обміну інформацією між відомствами. Взаємодія між державою та бізнесом, як правило, передбачає використання електронних послуг для зменшення витрат уряду на купівлю та продаж товарів і послуг від фірм. Натомість, взаємодія громадян між собою є дещо складнішим процесом, який передбачає використання онлайн-платформ для надання публічних послуг та транзакцій в Інтернеті, укладання цивільно-правових договорів та участь в державному управлінні [10, с. 85-86].

Кваліфікованість електронного ключа (та послуг) забезпечується особливою процедурою співставлення пари ключів (особистого та відкритого) та сертифіката. Відкритий ключ є публічним (доступним) не тільки для підписувача, а особистий ключ перебуває у доступі тільки підписувача.

Таким чином, кваліфіковані довірчі послуги – це електронна взаємодія двох або більше суб'єктів за участі надавача електронних довірчих послуг та з використанням алгоритму генерації пар ключів для створення кваліфікованого електронного підпису.

Законом [1] визнаються електронні довірчі послуги, які надаються іноземними надавачами електронних довірчих послуг, що забезпечує активний розвиток транскордонного співробітництва та інтеграцію України у світовий електронний інформаційний простір.

В той же час, незважаючи на те, що нормативно-правова база регулювання суспільних відносин, які складаються між суб'єктами у сфері надання електронних довірчих послуг, є досить розвинутою, розвиток інфраструктури електронних послуг потребує кореляції із відповідною нормативно-правовою базою ЄС. У цьому сенсі українські правознавці та

фахівці інформаційного права та інших галузей права мають забезпечити ефективну модернізацію національного законодавства у сфері регулювання відносин між суб'єктами електронних послуг.

Вважаємо, що запровадження міжнародних стандартів у сфері надання електронних довірчих послуг сприятиме удосконаленню діяльності, забезпеченню безперервності діяльності, підвищенню надійності та ефективності діяльності, мінімізації ризиків електронних довірчих послуг, а також зменшенню системного ризику та зміцненню фінансової стабільності в Україні.

Отже, одним із основних завдань у сфері надання електронних довірчих послуг є приведення правових норм у відповідність до міжнародних стандартів. З метою мінімізації системного ризику необхідно розширити склад законодавчо визначених критеріїв важливості довірчих послуг в Україні та враховувати наявність у складі довірчих послуг суб'єктів, що вважаються критично важливими.

Отже, суб'єктами правових відносин у сфері електронних довірчих послуг є: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи; юридичні особи та фізичні особи-підприємці; надавачі електронних довірчих послуг та постачальники послуг електронної ідентифікації; технічний адміністратор; держатель системи.

Усі суб'єкти, наділені державою певними повноваженнями у сфері здійснення функцій державного реєстратора. Для підтвердження чинності відкритого ключа використовують тільки кваліфікований сертифікат відкритого ключа.

Здійснення суб'єктами у сфері електронних довірчих послуг своїх повноважень сприяє забезпеченню операційної діяльності з надання довірчих послуг шляхом взаємодії між ними у межах визначеного правового поля.

Незважаючи на те, що нормативно-правова база регулювання суспільних відносин, які складаються між суб'єктами у сфері надання електронних довірчих послуг, є досить розвинутою, розвиток інфраструктури електронних послуг потребує кореляції із відповідною нормативно-правовою базою ЄС. У цьому сенсі українські правознавці та фахівці інформаційного права та інших галузей права

мають забезпечити ефективну модернізацію національного законодавства у сфері регулювання відносин між суб'єктами електронних послуг.

Література:

1. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>
2. Голод А. Коротко про ключові моменти Закону «Про електронні довірчі послуги». 2017. Юридичний блог компанії Jurimex. URL: <http://jurblog.com.ua/>
3. Гоменюк І. Електронні довірчі послуги: що, де, як. Журнал БухгалтеріяUA/2019. № 27. <https://buh-ua.com.ua/>
4. Інформаційна довідка про нові законодавчі та інші нормативно-правові акти України за жовтень 2017 року. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/id102017.pdf>
5. Костенко О. В., Вискуб О. А., Костенко В. В. Окремі аспекти правового регулювання процесів цифровізації України. Право та державне управління. 2019. С. 172-179.
6. Костенко О. В. Проблеми правового регулювання визнання іноземних електронних довірчих послуг в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія :Право. 2018. Випуск 51. Т. 1. С. 191-197.
7. Костенко О. В. Транскордонна ідентифікація фізичних і юридичних осіб як елемент правового регулювання електронних довірчих послуг у Європейському Союзі / В. Костенко, В. В. Костенко. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. 2018. Т. 29(68), № 6. С. 90-93.
8. Определен порядок функционирования интегрированной системы электронной идентификации. URL: <https://uteka.ua>
9. Прийнято Закон про електронні довірчі послуги. Юридична Газета. URL: <https://yur-gazeta.com/>
10. Соловйова В. С. Електронні довірчі послуги та цифровий уряд: принципи функціонування і проблемні аспекти. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 72. С. 84-90.

ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ»

*Довганюк О.В.,
студентка коледжу
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Кримінальний кодекс України являється цілісним, структурованим та взаємопов'язаним нормативно-правовим актом, в якому тісно переплітаються інститути даної галузі права. Сучасний Закон про кримінальну відповідальність, порівняно з початковою редакцією прийнятою 5 квітня 2001 року, є значно модифікованим. Незважаючи на те, що всі зміни, котрі прийняті до чинного кримінального законодавства не несуть системного впорядкованого характеру, проте вони потребують ґрунтового дослідження та аналізу, задля чіткої інтерпретації норми закону та правильного здійснення криміналізації діянь.

Розглядаючи тлумачення юридичної конструкції «кримінальне правопорушення», процесу становлення даного інституту та особливості йменування протиправних дій згідно із минулим та сучасним кримінальним законодавством, слід виокремити такі періоди:

1. Загальні положення в Кримінальному кодексі УРСР від 28.12.1960р.
2. Відповідно із редакцією Кримінального кодексу України 2001 року.
3. У зв'язку із певними змінами та доповненнями до чинного Кримінального кодексу України.

Аналізуючи перший етап, потрібно акцентувати уваги на тому, що поняття «кримінальне правопорушення» не вживалося в тодішній редакції. Адже, відповідно до статті 7 ККУРСР, всі суспільно небезпечні протиправні діяння визнавалися злочином [1]. І сама ж класифікація злочинних дій не була розгалуженою. Вирізняли тільки тяжкі злочини, злочини вчинені умисно та з необережності.

При аналізі початкової редакції Кримінального кодексу від 05.04.2001 року, Україна, як і інші постсоціалістичні країни, вживано використовувала матеріальне поняття «злочин». Відповідно до ч. 1 ст. 11 ККУ «злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину»[2, с.9]. Але недоліком даного підходу є те, що злочином може бути проголошене будь-яке діяння, не звертаючи уваги на його ступінь суспільної небезпеки.

Проте суттєвих реформ теоретична основа кримінального законодавства вперше зазнає із прийняттям 13 квітня 2012 року Кримінально-процесуального кодексу України, який і закріпив поняття «кримінальне правопорушення», об'єднавши під його значенням «злочин» та «кримінальний проступок»[3]. Але при здійсненні певної одиничної зміни у галузі права або ж законі – паралельно відбуваються інші реформи в нормативно-правових актах. Тобто вся законодавча база країни повинна функціонувати як єдиний правовий механізм із чітко визначеними та побудованими елементами. Тому вже 16 травня 2013 року згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України» [4] до 60 законів були внесені зміни, зокрема з метою замінити слово «злочин» словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку [5, с.105].

На сучасному етапі, модифікацій матеріальне кримінальне право зазнає із реєстрацією та прийняттям Закону України №2617-VIII від 22 листопада 2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Закон про нову класифікацію кримінальних правопорушень вступив у силу з 1 січня 2020 року. Тому дане нововведення ще залишається «недоторканим феноменом» у науковій доктрині кримінального права

Інститут кримінального правопорушення закріплений у ст.11 ККУ (згідно із змінами та доповненнями від 01.01.2020р.): «Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення»[6]. Проте

якщо особа вчинила певне діяння, яке передбачене Особливою частиною ККУ, але за ступенем суспільної небезпеки визнається малозначним (тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі), то це не є кримінальним правопорушенням. Тому доцільно виокремити такі ознаки кримінального правопорушення:

1. Діяння – вольова усвідомлена поведінка або ж вчинок особи, що виражається у дії або бездіяльності. Проте до діянь не відносять наші особисті думки чи переконання, навіть якщо вони шкідливі і виявлені. Ще в Дигестах Юстиніана закріплено, що ніхто не несе відповідальності за власні думки[7].

2. Наявність суб'єкта кримінального правопорушення, який досяг встановленого законом віку (загального – 16 років, та у встановлених законом випадках – 14 років).

3. Винність, яка розглядається у 2 аспектах : об'єктивна і суб'єктивна. У першому випадку винне діяння визнається тільки у встановленому законом порядку за рішенням суду, відповідно до конституційно закріпленої презумпції невинуватості. А у іншому випадку - за внутрішніми переконаннями особи, проте це не несе юридичних наслідків.

4. Суспільна небезпечність. Дані посягання повинні реально заподіювати істотну шкоду чи створювати реальну загрозу заподіювання істотної шкоди охоронюваним об'єктам Кримінального кодексу України.

5. Кримінальна протиправність. Не є кримінальним правопорушенням ті діяння, які вказані в інших законах, але не передбачені в чинному кримінальному законодавстві. Оскільки Кримінальний кодекс надає вичерпні кримінальні правопорушення та не застосовує аналогію закону.

6. Кримінальна караність. Оскільки всі норми кримінального закону містять санкції, то це є один із головних компонентів. За вчинення протиправних дій відбувається застосування заходів державного примусу.

При розгляді новели кримінального закону та характеристики її специфічних аспектів, можна виокремити таку тезу: «Не кожне кримінальне правопорушення є злочином, але кожен злочин є кримінальним

правопорушенням». Дане твердження розкриває суть становлення цього інституту:

1. Термінологічна зміна в теоретично-правовій природі Кримінального кодексу України. По суті, кримінальне правопорушення замінює та поглинає основне значення дефініції «злочин». Тобто, на даний час, всі суспільно небезпечні винні діяння охоплюються єдиним поняттям – кримінальні правопорушення.

2. Оновлена система класифікації. Згідно із прийнятим законом, кримінальне правопорушення набуває значення висхідного компонента, який поділяється на такі структурні елементи, як злочин та кримінальний проступок. Втрачається загальномасштабне та широковживане поняття злочину, до якого звикли ще з пострадянської доби. Натомість, злочин залишається тільки різновидом кримінального правопорушення. Крім цього, Кримінальний кодекс України згідно із змінами та доповненнями, не містить чіткого визначення «злочин» у сучасному контексті. Тільки відповідно до ст.12 ККУ закріплено, що злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі. Проте зазначається визначення ще одного інституційного нововведення кримінального права - кримінальний проступок, як передбачене Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. На основі даної норми закону, до такого виду кримінального правопорушення пропонується віднести такі поширені злочини як некваліфіковані крадіжки, шахрайство, незаконні дії з наркотичними засобами без мети збуту, хуліганство тощо. Відповідні всі інші кримінальні правопорушення з підвищеною суспільною небезпекою відносять до злочинів.

3. Правильне оперування теорії в практиці. Законодавець наголошує, що кримінальне правопорушення є тільки узагальнюючим та родовим поняттям. Тому у практичній діяльності, наприклад при винесенні вироку, вживання даної генези буде не доцільним. Адже особа визнається винною не у

кримінальних правопорушеннях, а у його видових поняттях (злочині або проступку).

На основі даного аналізу дослідження, потрібно узагальнити те, що в умовах сучасного поширення та виникнення різноманітних видів кримінальних правопорушень, особливо важливим аспектам для кожного суб'єкта правової діяльності є чітке та правильне розуміння співвідношення понять Загальної частини Кримінального кодексу України. Актуальною проблематикою є маловідома концепція становлення кримінального правопорушення, як підґрунття гуманізації та євроінтеграція України на шляху з іншими країнами світу. Тому понятійно-теоретичний базис кримінального законодавства становить фундаментальну основу кримінально-правової практичної діяльності.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : за станом на 1 квіт. 1961 р. [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html]
2. Кримінальний кодекс України : за станом на 5 квіт. 2001 р. / Верховна Рада України. - Офіц.вид.- К: Паливода А.В
3. Кримінально-процесуальний кодекс України: за станом на 13 квіт. 2012 р.
4. [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>]
5. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України” : чинна редакція за станом на 16 трав. 2013 р.
6. [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-18>]
7. Хавронюк М.І. Кримінальне право навчальний посібник / Дудоров О.О., Хавронюк М.І.- К: Ваїте, 2014 – 105 с.
8. Кримінальний кодекс України : за станом на 20 берез. 2020 р.
9. [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>]
10. Дигести Юстиніана/ Книга перша., [<https://scicenter.online/kniga-rimskoe-pravo-scicenter/digesti-yustiniana-170635.html>]

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

*Донченко Олександр Сергійович,
голова Адвокатського об'єднання
«Правова константа»,*

м.Кривий Ріг Дніпропетровської області

Корупція у виборчому процесі - явище, поки що недостатньо досліджене.

Разом з тим, негативні наслідки існування і широкого поширення корупції у виборчому процесі стає на заваді формуванню України як правової держави з розвиненим громадським демократичним суспільством.

Метою корупції у виборчому процесі, як і корупції взагалі, є отримання вигоди матеріального та нематеріального характеру. При цьому для різних суб'єктів корупції у виборчому процесі характерне прагнення до вигід і преференцій різного роду. Так, кандидат має на меті перемогу на виборах (хоча сьогодні використовується практика реєстрації кандидатів, які покликані виключно компрометувати основного конкурента «свого» кандидата). Представники фінансово-промислових груп та організованої злочинності, здійснюючи фінансування виборчої кампанії того чи іншого кандидата, політичної партії тощо, чекають від суб'єкта у випадку приходу до влади виконання попередніх домовленостей або заручаються підтримкою в майбутньому.[1]

До числа суб'єктів корупції у виборчому процесі мають бути віднесені й особи, які надають майнову (грошову) підтримку безпосереднім учасникам виборчого процесу у вигляді фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації. Ця група суб'єктів корупції у виборчому процесі найбільш чисельна.

Оскільки політичні фінанси для України є новою галуззю, процес правотворчості в ній ще триває.

Так, дуже сумнівною була заборона на фінансування діяльності партій

особами, які мають податковий борг, закріплена у п. 8 ч. 1 ст. 15 Закону «Про політичні партії в Україні», оскільки право громадян фінансувати партії є логічним продовженням їхнього права голосу та невід'ємною складовою плюралістичної демократії. У цьому контексті заборона здійснювати внески особами, які мають непогашений податковий борг виглядає як мінімум дискримінаційною. Тому, в процесі розвитку політичних фінансів та боротьби з корупцією у виборчому процесі, вона й була виключена з числа відповідних заборон згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» від 19 грудня 2019 року № 410-IX (набрав чинності 16.01.2020 р.).

Передумовами виключення цієї заборони слугувала також і неоднозначність судової практики з даного питання. Відомий експерт Ради Європи, суддя Європейського суду з прав людини (у 2004–2013 рр.) Девід-Тор Бйоргвінсон в одному з публічних виступів зазначив: «Якщо люди отримують різні судові рішення, коли з юридичної позиції обставини у справі були абсолютно однаковими, це може призвести до дискримінації громадянина. Обов'язок держави — забезпечити, щоб такі розбіжності були усунуті, адже вони завдають шкоди судовій практиці та ставлять під сумнів довіру громадян до суду».

Проблематика правозастосування статті 212-15 КУпАП, яка визначає адміністративним правопорушенням порушення встановленого законом порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення встановленого порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, а так само порушення встановленого законом порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму [2], в контексті п. 8 ч. 1 ст. 15 Закону «Про політичні партії в Україні» полягала в доведенні з боку контролюючого органу наявності в діях особи умислу та формування податкового боргу на момент здійснення фінансування політичної партії як узгодженого грошового зобов'язання.

Згідно з п.14.1.175 ст.14 ПК України, податковий борг - сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений цим Кодексом строк, та непогашеної пені, нарахованої у порядку, визначеному цим Кодексом.

Відповідно до нормативного визначення понять в ПК України, податкове повідомлення-рішення – письмове повідомлення контролюючого органу (рішення) про обов'язок платника податків сплатити суму грошового зобов'язання, визначену контролюючим органом у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами, контроль за виконанням яких покладено на контролюючі органи, або внести відповідні зміни до податкової звітності; податкова вимога- письмова вимога контролюючого органу до платника податків щодо погашення суми податкового боргу.

За приписами п.54.1 ст.54 ПК України, крім випадків, передбачених податковим законодавством, платник податків самостійно обчислює суму податкового та/або грошового зобов'язання та/або пені, яку зазначає у податковій (митній) декларації або уточнюючому розрахунку, що подається контролюючому органу у строки, встановлені ПК України [3].

За таких умов, порушення встановленого законом порядку надання внеску на підтримку політичної партії, потребувало координації і взаємодії НАЗК і органу податкової служби, оскільки судам мали подаватися повні і достовірні дані про те, що даним органом виносились відповідного змісту податкові повідомлення-рішення або податкові вимоги з вимогою погасити податковий борг, які були вручені суб'єкту, та, відповідно, податкові зобов'язання набули статусу узгодженого грошового зобов'язання.

Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 02.05.2018 року в межах справи №826/3168/15, досліджуючи питання про те, коли рішення контролюючого органу вважається належними чином врученим платнику податку дійшов висновку, що належним чином врученими податкове повідомлення-рішення, податкова вимога є у разі надіслання

останніх за адресою (місцезнаходженням, податковою адресою) платника податків - юридичної особи [4].

За таких умов, слід констатувати, що процес формування законодавства у сфері протидії корупції у виборчому процесі здійснюється динамічно, у вірному напрямку, з урахуванням думки інститутів громадянського суспільства та правозастосовчої практики.

Література:

1. Зырянова И.А. Коррупция в избирательном процессе: понятие и признаки // Уголовная юстиция. 2014. №1 (3). [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/korruptsiya-v-izbiratelnom-protssesse-ponyatie-i-priznaki> (дата звернення: 06.04.2020 р.).

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Постанова Верховного суду від 02.05.2018 року у справі 826/3168/15 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73734975>.

ВІНДИКАЦІЙНИЙ ПОЗОВ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Дудник В. М.

студентка 2 курсу групи ПБі-18-1

Навчально-наукового інституту права

ННІ права, УДФСУ

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: Білоус Т. Й.

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу

ННІ права, УДФСУ

В усі часи інститут права власності посідав основоположне місце в системі цивільного права. Адже здійснення особою свого права власності, що включає в себе такі правомочності як: право володіння, право користування та право розпорядження, які в прямому сенсі забезпечують повноцінне існування у суспільстві. Але трапляються випадки, коли ці права порушуються і особа змушена звернутись до суду для їх захисту. Найчастіше, у таких ситуаціях, застосовується саме віндикаційний позов, змістом якого є позов неволодіючого власника до незаконно володіючого невластника про витребування (повернення) майна. Відповідно до проаналізованих норм ЦКУ, зрозуміло, що однією з функцій держави є саме захист права власності осіб. Згідно із нормами законодавства України: «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, і ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності» (ст. 41 КУ). Головною метою такого цивільно-правового процесу є захист та відновлення порушених прав та майнового стану особи, на права якої було здійснено посягання. Аналіз судової практики показує, що все частіше здійснюються посягання на право власності. Главою 29 ЦКУ передбачено особливості захисту права власності, зокрема, способи.

Захист права власності включає в себе два способи: речово-правовий та зобов'язально-правовий. Одним із речово-правових способів захисту є віндикаційний позов, який є найпоширенішим серед позовів у сфері цивільного

права, вивченням особливостей застосування якого займалися провідні вчені-цивілісти: Дзера І.О., Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Голубєва Н.Ю., Щипанова О.О., Чундак М.В., Мазур О.С., Заїка Ю.О. та інші.

У сфері цивільного права існує традиційне визначення віндикаційного позову, яке тлумачиться як вимога неволодіючого власника до незаконного володільця про витребування свого майна в натурі. Основний зміст цього поняття розкритий у ст. 387 ЦКУ: "Власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним". Особливістю віндикаційного позову є те, що він може пред'являтися лише з приводу індивідуально-визначених речей, тобто не мають родових ознак – це є перша ознака віндикаційного позову.

При поданні віндикаційного позову необхідна наявність певних умов, до яких належать:

- вибуття майна з володіння власника чи титульного володільця, тобто позбавлення їх можливості фактичного панування над майном;
- перебування майна у фактичному володінні іншої особи – незаконного володільця;
- існування індивідуально-визначеного майна в натурі;
- відсутність між позивачем та відповідачем зобов'язальних відносин з приводу майна, що підлягає віндикації, оскільки даний позов належить до категорії речово-правових засобів захисту права власності і унеможливується при існуванні договірних відносин між сторонами[5].

Позов про витребування майна із чужого незаконного володіння має загальний строк давності, який, відповідно до ст.257 ЦКУ, становить 3 роки.

Також, варто зазначити, що віндикаційний позов може подаватись до суду виключно від імені законного власника речі (позивача), з приводу якої виникли правовідносини і яка перебуває у володінні відповідача. Отже, позивачем є власник, позбавлений права володіння річчю, але є її законним володільцем. Саме на нього покладається обов'язок доведення незаконності володіння певним майном. Відповідач – це особа, яка володіє майном без належної на те підстави. У

цивільному законодавстві виокремлюють два види незаконного володіння: добросовісне, змістом якого є умова, що у момент здобуття речі особа не знала і не могла знати про те, що відчужувач речі не мав права на її відчуження та недобросовісне володіння – здобуття речі особою, яка знала або принаймні повинна була знати про те, що придбав річ у особи, яка не мала права на її відчуження. Щодо добросовісного володіння слід зазначити, що якщо особа придбала річ платно, позивач має право вимоги на неї лише за умов, якщо:

- було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння;
- було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння;
- відбуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Але, якщо майно було набуто безвідплатно в особи, яка не мала права його відчужувати, власник має право витребувати його від добросовісного набувача у всіх випадках.

Звідси випливає, що за віндикаційним позовом власник може витребувати повернення свого майна за цим позовом лише у тому випадку, якщо інша особа володіє його майном незаконно. З досліджень Заїки Ю. О., також відомо, що володілець речі (як добросовісний, так і недобросовісний) у свою чергу має право вимагати від власника відшкодування понесених ним витрат на майно з того часу, з якого власникові належать доходи від майна. За час володіння і добросовісний, і недобросовісний володілець можуть вийти за межі необхідних витрат і поліпшити стан речі, підвищити її вартість, покращити якість. Добросовісний володілець має право залишити за собою зроблені ним поліпшення, якщо їх можна відділити від речі без її пошкодження. Якщо ж це зробити неможливо, то добросовісний набувач має право вимагати відшкодування таких витрат, але за умови, що їх розмір не перевищує вартості самої речі[4].

Відповідно до проаналізованої судової практики, слід виділити випадки, коли майно, з приводу якого виник спір, було передано відповідачем іншій

особі в тимчасове користування, суд за клопотанням позивача залучає цю особу як співвідповідача.

Якщо ж під час судового розгляду стало відомо, що спірне майно було відчужено відповідачем і передано у володіння іншій особі – суд за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем або залучає до участі у справі цю особу як співвідповідача.

З огляду на вищезазначені характеристики віндикаційного позову та аналіз судової практики, можна зазначити, що він є одним із найефективніших та навіть найважливішим цивільно-правовим засобом захисту права власності. Але задля забезпечення ефективності захисту порушених прав власності важливим є чітко розмежовувати сфери, у яких застосовується той чи інший спосіб захисту, з урахування правовідносин, що склалися між суб`єктами щодо майна, особливості об`єкту, обставини, умови, що сприяли поданню позову до суду та виникають вже у ході судового розгляду.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 21.02.2020)
2. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 256 с.
3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивільне право України : Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. — К. : Істина, 2011. — 808 с.
4. Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. — 312 с.
5. Щипанова О.О. Позов про витребування майна з чужого незаконного володіння. – Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4. – С. 86-91.
6. Голубєва Н.Ю. Захист права власності при позбавленні власника володіння (віндикаційний позов). – Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 94-98.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН

Дьомін Є.С.

курсант

*Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Незважаючи на численну кількість досліджень, питання особливостей адміністративно-правового статусу громадян сьогодні є однією із актуальних проблем юридичної науки і практики. Науковці не дійшли одностайної думки щодо сутності даного поняття. Погоджуюся з думкою Шапіро В., яка під адміністративно-правовим статусом громадян пропонує розуміти комплекс їх прав, свобод і покладених на них обов'язків, а також гарантій реалізації наданих прав, свобод та обов'язків у відносинах із державними органами, що регулюються нормами адміністративного права [7, с. 78].

Основоположно у визначенні адміністративно-правового статусу громадян є стаття 3 Основного закону нашої держави, яка встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [3]. Тобто, це означає, що держава взяла на себе зобов'язання турбуватися про дотримання прав її громадян. Однак, чи дотримується вона його, питання достатньо дискусійне.

Якщо взяти до уваги статтю 8 Конституції [4], яка встановлює, що її норми є нормами прямої дії, а звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції

України гарантується, можна висувати, що особа може звернутися до суду за захистом своїх прав, свобод, чи законних інтересів, обґрунтовуючи свій позов лише нормами Основного закону. Однак, з аналізу судової практики [3] вбачається, що такі позови подаються вкрай рідко (а точніше жодного такого рішення мною не знайдено). Крім того, самі судді звикли до більш детального обґрунтування, тому скоріш за все критично поставилися б до такої позовної заяви, особливо після прийняття нових редакцій процесуальних кодексів, які значно збільшили вимоги до змісту позовної заяви.

Отже, перейдемо до аналізу змісту адміністративно-правового статусу громадянина. Важливо зазначити, що громадянство має важливе значення для реалізації деяких прав, свобод та виконання обов'язків. Під громадянством необхідно розуміти постійний правовий зв'язок фізичної особи та Української держави, що виявляється у їх взаємних правах та обов'язках. Право на громадянство є невід'ємним правом громадянина України, він не може бути позбавлений свого громадянства. Крім того, будь-яка особа має право на громадянство в Україні, яке вона може одержати за певних умов, які передбачені Конституцією України та Законом України «Про громадянство» [5].

Елементами адміністративно-правового статусу громадянина є його права, обов'язки, гарантії реалізації цих прав і обов'язків, а також механізм їх охорони державою [1, с. 140]. Крім того, деякі науковці виділяють ще один елемент, що входить до структури адміністративно-правового статусу – юридичну відповідальність [2, с. 34]. Отже, коротко охарактеризую всі елементи.

Права громадянина передбачені в першу чергу розділом 2 Конституції [4]. В ньому визначено ряд прав, зокрема, невід'ємне право на життя, право на вільний розвиток своєї особистості, рівність перед законом, повагу до гідності громадянина, свободу, особисту недоторканість, свободу думки і слова, свободу світогляду і віросповідання, свободу об'єднання в політичні партії та організації та багато інших. Оскільки Україна є демократичною державою, то і прав громадяни мають в ній достатньо багато. Зазначені права можуть конкретизуватися в інших нормативно-правових актах – кодексах, законах,

постановах КМУ та ін. Чільне місце в системі прав громадян займають інформаційні права, забезпечення яких вважається ознакою належного функціонування громадянського суспільства. Одним з основних інформаційних прав є право громадян на інформацію [7, с. 79]. Крім того, серед всіх перелічених прав важливе місце посідає право громадян на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Можливість його реалізації є достатньо дискусійною на сьогодні. Хоча в статті 2 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [6] і зазначено, що громадянам гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, а реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не можуть бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, або підставою для їх обмеження, в житті такі обмеження все ж таки існують. Прив'язка до реєстрації місця проживання простежується повсюди – при відвідуванні лікарень, при прийнятті до будь-яких навчальних закладів та в ін. випадках.

В Україні прийнято багато говорити про права громадян, забуваючи при цьому що вони мають ще й відповідні обов'язки. Тим часом юридичний обов'язок є необхідним елементом взаємодії держави та особи, у якому держава формулює свої вимоги до громадян. Під юридичним обов'язком слід розуміти об'єктивно необхідну, встановлена законом міру належної поведінки. Першоприрода обов'язків така, що вони покликані бути зворотною стороною суб'єктивного права як стимулюючі засоби. Функціональне призначення обов'язків полягає в забезпеченні самого існування і реалізації прав та свобод особистості. Права та обов'язки невід'ємні одне від одного, взаємообумовлені і не можуть існувати ізольовано [2, с. 35]. Згадаємо відому юристам формулу – «праву кореспондує певний обов'язок, і навпаки».

Гарантії реалізації прав і обов'язків громадян, а також механізм забезпечення їх державою відображено в Конституції та законодавчих актах України. Так, норма ст. 57 Основного закону закріплює, що кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. А стаття 55 Конституції

України встановлює, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4].

Науковці вважають, що ще одним елементом, що входить до структури адміністративно-правового статусу, є юридична відповідальність. На їх думку, вона являється одним із видів соціальної відповідальності та характеризується формальною визначеністю, обов'язковим дотриманням правових норм, державним контролем за їх виконанням, застосуванням до правопорушника державного примусу. У юридичній літературі є твердження про те, що юридична відповідальність – реакція держави на правопорушення [2, с. 36]. Дійсно, вважаю, що дана думка має право на існування. Логічно, що особа, яка не виконує свої обов'язки або здійснює певні правопорушення, повинна понести за це певні негативні наслідки у вигляді відповідальності. Традиційно виділяють конституційну, дисциплінарну, матеріальну, цивільну-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Адміністративно-правовий статус громадянина України встановлюється обсягом та характером його адміністративної правосуб'єктності, яку складають адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність [1, с. 142]. Під адміністративною правоздатністю слід розуміти визнану чинним законодавством фактичну можливість громадянина бути суб'єктом адміністративного права, мати права та обов'язки адміністративно-правового характеру. Адміністративна правоздатність виникає з моменту народження людини і за загальним правилом не може бути обмежена.

Гумін О.М., Пряхін Є.В. елементів адміністративної правоздатності відносять 1) здатність особи самостійно здійснювати, реалізовувати належні їй права; 2) реалізовувати належну їй компетенцію та приймати правові акти управління; 3) застосовувати заходи адміністративного примусу; 4) визнавати, гарантувати та захищати права і свободи громадян; 5) нести юридичну відповідальність за заподіяну шкоду [2, с. 33]. Під адміністративною дієздатністю розуміють визнану законом спроможність громадян своїми діями

набувати і здійснювати права і виконувати обов'язки адміністративно-правового характеру [1, с. 143]. За загальним правилом адміністративна дієздатність виникає з досягненням 18-річного віку, однак є випадки коли вона може виникнути раніше: укладення трудового договору, укладення шлюбу, народження дитини. Особа може бути визнана обмежена у своїй дієздатності або взагалі визнана недієздатною. В такому разі особі проблематично реалізувати її суб'єктивні права та обов'язки. Зазвичай такі дії відбуваються в судовому порядку у зв'язку зі станом здоров'я особи. Громадянина в цьому разі призначається опікун або піклувальник, який покликаний забезпечувати реалізацію основних прав особи.

Таким чином, говорячи про адміністративно-правовий статус громадянина доцільно згадувати основоположний принцип з курсу загальної теорії держави та права – принцип взаємної відповідальності держави і людини. Ключовим словом є саме «взаємної». Це означає, що не лише держава повинна відповідати перед громадянином за свою діяльність, сприяти забезпеченню та реалізації його прав, свобод та закріплення певних гарантій, а й громадянин зобов'язаний дотримуватися своїх обов'язків перед державою, а у випадку їх недотримання – нести певні негативні наслідки у вигляді застосування юридичної відповідальності до нього.

Література:

1. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. — Х. : Право, 2010. — 624 с.

2. Гумін О. М. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура / О. М. Гумін, Є. В. Пряхін // Наше право. - 2014. - № 5. - С. 32-37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_5_7.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2415-3095>

4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141;

5. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III// Відомості Верховної Ради України , 2001, № 13 - ст.65

6. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV(Відомості Верховної Ради України, 2004, № 15 - ст.232

7. Шапіро В. Адміністративно-правовий статус громадянина України як суб'єкта інформаційних правовідносин. Публічне право № 4 (8) (2012). С. – 77-83. <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/Shapiro.pdf>

УДК 342.6

Юридичні науки

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВИКОНАВЧА ВЛАДА» І «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Журавель Я. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

декан юридичного факультету права

Академії праці, соціальних відносин і туризму,

м. Київ, Україна

Реформування системи державного управління в Україні має багатоетапний характер і на сьогодні ще не завершене. Однією з головних складових реформування виконавчої влади й системи органів, які її здійснюють, є чітке визначення і нормативне закріплення функцій центральних органів виконавчої влади, як і функцій всієї системи, різних ланок органів виконавчої влади [1]. На жаль, на сьогодні мають місце непоодинокі випадки організаційного суміщення функцій, які повинні реалізовуватися різними видами центральних органів виконавчої влади, в одному органі, що не лише суперечить положенням Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», але й не дозволяє чітко розмежувати функції та управлінські сфери відповідальності таких органів.

Відповідно до ст. 6 Конституції України, державна влада здійснюється на засадах поділу її на законодавчу, виконавчу та судову. На думку

В.Б. Авер'янова: «... поділяється не сама влада, а функціонально-структурний механізм її здійснення» [2]. Тобто, з одного боку поділ влади означає виокремлення основних видів діяльності держави (законотворення, правозастосування і правосуддя), з іншого – організаційний устрій держави як сукупність різних державних органів (законодавчих, виконавчих і судових), із властивою саме їм компетенцією – сукупністю державновладних повноважень.

Виявлення змістового зв'язку виконавчої влади з державним управлінням, зазначав В.Б. Авер'янов, є однією з ключових передумов правильного розуміння суті і самої виконавчої влади, і державного управління [3]. Варто зазначити, що виконавча влада не ототожнюється з державним управлінням, яке характеризується як вид державно-владної діяльності. Питання про їх співвідношення постає у зв'язку з тим, що державне управління розглядають як виконавчо-розпорядчу діяльність, яка здійснюється системою органів виконавчої влади. Розглядаючи співвідношення виконавчої влади та державного управління, слід виходити з того, що поняття «виконавча влада» є політико-правовим, а «державне управління» – організаційно правовим, і об'єднує їх лише виконавча спрямованість.

Виконавча влада – це інститут державної влади, який складається із сукупності державних органів, що здійснюють владно-політичні та владно-управлінські функції у визначеній законодавством сфері. Н.Р. Нижник з цього приводу зазначає, що «виконавча влада» має саме виконавчо-розпорядчий характер, який полягає у практичному втіленні в життя законодавчих актів, оперативному і динамічному керівництві й управлінні сферами соціально-економічного будівництва та державно-політичної діяльності [4, с.113]. Аналізуючи місце співвідношення виконавчої влади в механізмі державного управління, можна констатувати постійне розширення її повноважень, що зумовлюється, передусім, потребами ефективного управління суспільними процесами сучасності. Відповідно до конституційної доктрини поділу державної влади, виконавча гілка – лише один із видів діяльності щодо здійснення державної влади, зміст якої полягає в організації практичного виконання законів, втілення їх вимог у життя, тобто здійснення виконавчо-

розпорядчої (управлінської) діяльності [5, с. 478]. Виконавча влада здійснює діяльність у формі управління та через управлінські процедури [6, с. 146].

Державне управління – це діяльність державних органів, яка може бути охарактеризована як цілеспрямована сукупність дій, що забезпечують координацію єдиної державної політики країни щодо реалізації функцій держави. Державне управління здійснюється всіма гілками влади. Тобто виконавча влада, згідно із функціональним призначенням, є різновидом державного управління. Якщо і говорити про виконавчу владу в контексті управління, то тільки з позиції її призначення і ролі, що відводиться цій гілці влади. Державне управління здійснюється у межах системи органів виконавчої влади та іншими органами державної влади, не названими в чинному законодавстві України виконавчими та виявляється в діяльності різних ланок державного апарату, які за своєю сутністю є органами державного управління.

Державне управління – вид діяльності держави, який полягає у здійсненні нею організуючого впливу на ті сфери і галузі суспільного життя, потреби функціонування і розвитку яких вимагають певного втручання держави за допомогою відповідних важелів. Головні серед них пов'язані з використанням повноважень виконавчої влади. Державне управління, як владно-організуюча діяльність певних органів (посадових осіб) держави, здійснюється і за межами системи власне органів виконавчої влади. Отже, частина функцій державного управління реалізується за межами виконавчої влади, але водночас частина функцій виконавчої влади може реалізовуватись за межами державного управління. У цьому, вважає В.Б. Авер'янов, «полягає особлива діалектика співвідношення понять «виконавча влада» і «державне управління»» [2, с. 185].

Ю.П. Битяк наголошує, що вказані категорії об'єднує лише виконавча спрямованість. Державне управління становить собою вид державної діяльності, в межах якої реалізується державна влада. Це повністю відповідає системі поділу влади, оскільки кожна гілка єдиної державної влади реалізує повноваження через діяльність відповідних суб'єктів [7, с. 12]. Його думку поділяють Ю.М.Козлов, Л.Л.Попов [8, с. 28], Є.Б. Кубко [9].

Поняття «виконавча влада» є вужчим відносно поняття «державне управління», так як виконавча влада похідна від державного управління, ефективність її функціонування знаходиться в прямій залежності від рівня організації системи державного управління [2, с. 179]. Не заперечуючи того, що поняття «державне управління» дещо ширше за змістом, слід пам'ятати, що не всі напрями реалізації виконавчої влади опосередковуються у вигляді власне державного управління і не лише суб'єктами державної влади [9, с. 15]. Отже, частина функцій державного управління реалізується за межами виконавчої влади, але водночас частина функцій виконавчої влади може реалізовуватись за межами державного управління. Державне управління ж є поняття ширшим, ніж виконавча влада. Державне управління в процесі своєї діяльності здійснює управління також через органи виконавчої влади, але при цьому виходить і за його межі, тобто державне управління розповсюджується і на інші державні органи, що не входять до системи органів виконавчої влади.

Таким чином, виконавча влада є важливою гілкою влади на яку покладається особлива функція виконання. Саме з цією особливістю вона виконує важливу роль особливо коли йдеться про ефективне втілення нормативно-правових актів держави, контроль за втіленням реформ. При цьому, дана гілка влади має свою самостійність відносно інших гілок. Також варто зауважити, що виконавча влада є основою здійснення державного управління, а тому більшість перетворень в державі зазвичай починаються саме з реформування виконавчої гілки, що і спонукає науковців все частіше звертатись до ролі та місця виконавчої влади в системі державної влади.

Література:

1. Битяк Ю.П. Напрями розвитку системи державного управління та її правове забезпечення. Розвиток системи державного управління в Україні. 2014. Вип. 4 (47). С. 10–20.
2. Авер'янов В.Б. Виконавча влада і адміністративне право. К.: Ін-Юре, 2002. 668 с.

3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / за ред. В.Б. Авер'янова. К.: Юридична думка, 2004. Т. 1. 584 с.
4. Луговий В.І. Конституція України – основний закон суспільства, держави, людини: науково-методичні рекомендації. К.: УАДУ, 1997. 156 с.
5. Малиновський В.Я. Державне управління: навчальний посібник. К.: Атіка, 2003. 576 с.
6. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, М.І. Ославський та ін.; за заг. ред. Авер'янова В.Б. К.: Юстініан, 2007. 287 с.
7. Адміністративне право України: підручник / за ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
8. Административное право: учебник / под ред. Ю.М. Козлова, Л.П. Попова. М.: Юрист, 2005. 703 с.
9. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384 с.

УДК 340

Юридичні науки

ПРАВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБ ТА ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ В СУСПІЛЬСТВІ

Заєць Роман Сергійович
студент юридичного факультету
Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка
м. Київ, Україна

Право є одним із найбільш важливих механізмів регулювання поведінки членів суспільства. За його допомогою встановлюються «юридичні умови» співіснування індивідів в межах цієї надскладної системи. Ще в рамках історичного матеріалізму була системно розвинута концепція права як інструмента нав'язування волі одної групи населення іншій. За цим підходом така група іменувалась «класом», визначальним фактором якого була його роль

в економіці. Попри те, що на даний момент такий підхід зазнав критики й застарів, не можна відкидати його безумовно корисних здобутків. Право було і є засобом реалізації інтересів суспільних груп, які впливають на його формування та регулювання поведінки людей згідно з цими інтересами. У сучасній демократичній державі, де праву відводиться роль верховенства у соціальних відносинах воно повинно слугувати забезпеченню інтересів усіх без винятку верств населення.

Попри це, не варто ідеалізувати вплив права на поведінку людей, оскільки існує величезна кількість інших факторів, які відіграють значну роль у цьому складному та багатоаспектному процесі. Одним із найбільш вагомих є потреби, які лежать в основі спонукальних сил будь якої особи [4, 136]. У науковій літературі зустрічається така класифікація потреб з огляду на їх співвідношення з правоположеннями: 1) життєво необхідні потреби, що забезпечують «мінімум умов існування людського організму» [1, 49]; 2) нормальний стандарт потреб, що властиві даному соціальному типу особи; 3) такий об'єм потреб, який буде забезпечений в перспективі, але задоволення якого ще не стало суспільною нормою; 4) збочені потреби, задоволення яких об'єктивно суперечить розвитку особистості та інтересам суспільства [2, 99]. Як відомо, із головних функцій права є боротьба з антисоціальною поведінкою, тобто тими діяннями, що завдають шкоди інтересам людської спільноти, або носять потенційну небезпеку такого завдання. З цього випливає, що право повинно боротися з такими потребами які суперечать його основному завданню – існуванню суспільства з вигодою для максимального числа його членів. Цим і зумовлена актуальність обраної теми, адже визначення можливості та шляхів покращення життя суспільства за допомогою права потребує окреслення в контексті основоположних чинників, що впливають на соціум, зокрема потреб та інтересів індивіда.

Вбачається необхідним почати розгляд питання із розкриття механізму існування потреби людини. Дане поняття не часто зустрічається в правовій науці, а є предметом дослідження соціології та психології.

При розгляді механізму існування людської потреби слід виокремлювати чотири основні етапи її розвитку: 1. Формування потреби; 2. Вибір шляхів її реалізації. 3. Вчинення діяння, що сприяє реалізації потреби; 4. Задоволення потреби. Кожен із цих етапів, у свою чергу, можна розкласти на складові частини. Етап формування потреби складається з 3 стадій. Перша з них – становлення потреби. Зауважимо, що на цьому найбільш загальному рівні відбиваються найбільш загальні а необхідні умови людського існування, які, залежно від часу виникнення поділяються на біологічні, тобто такі, що властиві будь-якій людській істоті, та соціально-психологічні – утворюються з розвитком суспільства та ускладненням відносин між індивідами. До прикладу – потреба продовження роду переростає в стійку прив'язаність матері до дитина, обов'язок її захищати. Друга стадія – переростання потреби в інтерес. Інтерес, в цілях цього дослідження слід розглядати як усвідомлену потребу та коло явищ, що допоможуть її реалізації. Продовжуючи вище наведений приклад зауважимо, що інтересом, у такому разі буде, зокрема, необхідність забезпечення дитини їжею. Таким чином, можемо сказати, що матір заінтересована в харчуванні свого чада. Третя стадія – усвідомлення цілі. Тут відбувається розуміння суб'єктом конкретного явища, що задовольнить його потребу. У нашому випадку – добування їжі шляхом збиральництва ягід (на найбільш примітивному рівні). Зауважимо, що потреба, як правило, не усвідомлюється індивідом, а інтерес та ціль – у більшості випадків.

Оскільки потреба сформована, суб'єкт обирає спосіб, яким її можна реалізувати. З точки зору права можливі два варіанти – правомірні та протиправні. До прикладу, особи усвідомила ціль заволодіння певною грошовою сумою для забезпечення можливості купівлі продуктів харчування, що є інтересом та складовою потреби у виживанні. У випадку суб'єкта, примітивізуючи, є два шляхи – заробити кошти шляхом праці, або викрасти їх. Звісно, варіантів поведінки може бути безліч, але всі вони будуть мати два можливих «загальних» вектори, що названі вище. На даному етапі особа враховує можливі наслідки кожного варіанту поведінки, ступінь його

складності, витрати часу та зусиль, шанс на успіх та безліч інших обставин. І сума відповідей на запитання, що постають перед особою і буде вирішувати, буде шлях правомірним чи протиправним. Якщо ця умовна «сума» досягне критичної позначки – індивід обирає протиправний варіант. У протилежному разі – навпаки.

Далі відбувається вчинення дій, що сприяють реалізації потреби. Цей етап для цілей нашого дослідження є найменш цікавим, оскільки тут попередня когнітивна активність переводиться в «фактичну» площину.

Завершальний етап – задоволення тої чи іншої потреби. Темпоральні характеристики цієї частини механізму можуть співпадати з попереднім етапом, а можуть йому слідувати. Розглянемо дві ситуації пов'язані із умисним вбивством. А) Особа заподіює смерть своєму колезі з державного органу задля усунення його як перепони на шляху отримання неправомірної вигоди. У даному випадку задоволення свого низького кар'єристського інтересу наступає не в момент фізичного знищення потерпілого, а в момент подальшого «просування по службі». Умовний злочинець лише усунув перепону на своєму шляху. Б) Психічно хворий суб'єкт убиває випадкового перехожого з метою задоволення власної манії величі та потреби у владарюванні. Ситуація суттєво різниться Тут ми бачимо задоволення потреби в момент вчинення діяння.

Головним питанням, яке впливає з вище викладеного: якими шляхами право може запобігти антисоціальній поведінці на кожному з вище названих етапів? Для того, щоб дати відповідь спробуємо розглянути кожен із етапів та виявити, на якому з них вплив права є найбільш ефективним з точки зору впливу на його головний об'єкт – поведінку індивіда в рамках соціуму. Найбільш зручно буде почати у зворотному порядку. Повторюючись, задоволення потреби може бути одночасно із вчиненням діяння або слідувати йому. У другому випадку право може впливати на вибір особою тієї чи іншої поведінки шляхом унеможливлення або, навпаки, (залежно від виду поведінки, який з точки зору законодавця є необхідним) забезпечення настання такого задоволення. У випадку із заподіяння смерті особі з метою усунення перешкоди

на шляху отримання неправомірної вигоди законодавством може бути встановлений механізм, який, зокрема, мінімізує роль людини в цьому процесі. Подібний прийом протягом останнього десятиріччя набув значного поширення у світі, оскільки діджиталізація та науково-технічний прогрес загалом створили для цього сприятливі умови. Прикладом його застосування на території України є, зокрема, електронне декларування.

Розглянемо вплив права на потреби індивіда на етапі вибору шляхів та методів їх задоволення. Як уже зазначалося, право завжди повинно бути забезпечено владним примусом. За виразним висловом, без диспозиції норма є неймовірною, без гіпотези – безглуздою, без санкції – неспроможною. [3, 129]. У рамках класичного розуміння структури норми права такий примус викладений в санкції норми. Він може полягати у: а) примушенні суб'єкта до вчинення певних дій за допомогою сили (характерно перш за все для приватного права); б) застосуванні до нього несприятливих наслідків у формі стягнення (характерно для публічного права). Оскільки особа при виборі методів, за допомогою які повинна бути задоволена певна потреба, людини обирає між правомірними та неправомірними, вид та тяжкість владного примусу, а точніше юридичної відповідальності, що буде застосована до неї у випадку недотримання встановленого правила поведінки відіграють суттєву роль. На внутрішньому рівні особа усвідомлює, що застосування до неї негативних наслідків правопорушення обмежуватиме її здатність у реалізації тих чи інших потреб, таким чином вона буде уникати неправомірних шляхів задоволення конкретної потреби. На примітивному рівні логічний висновок з цього такий: обтяження санкції = зменшення антисоціальної поведінки. Попри це, історичний досвід показує, що такий прийом далеко не завжди веде до бажаних наслідків, а іноді стає причиною протилежного. Чи не найсвіжішим прикладом із історії є впровадження «диктаторських законів» від 16 січня 2014 року. Крок, який урешті-решт привів до повалення режиму, який їх породив. Навряд чи уряд тодішнього Президента сподівався на таку розв'язку. Тому однобокий підхід до даної проблеми є неприпустимим. Окрім цього, сучасна

юриспруденція визнає низку основоположних прав, які повинні бути непорушними за будь-яких обставин, що суттєво обмежує законодавця у встановленні тяжкості санкцій. Відхід від принципу поваги до прав людини, безсумнівно, веде до тоталітаризму та нівелювання здобутків людської цивілізації, що є несумісним із цінностями, які закріплені в Конституції України та міжнародних договорах згода на обов'язковість яких надана нашою державою.

При виборі суб'єктом певного варіанту поведінки враховуються не лише його можливі наслідки, а й ступінь складності. Ще Марк Аврелій зазначав, що «простота відповідає природі», тобто людині властиво обирати той шлях, який є найменш складним, не потребує витрат часу та докладання зусиль. Звідси випливає неспростовний висновок: необхідно встановлювати найбільш прості варіанти правомірної поведінки. В такому разі «чаша терезів» між нею та правопорушенням схилитиметься на користь першої.

Проте, бувають випадки, коли вчинення правопорушення може бути складним, довготривалим процесом, за яке, окрім всього передбачене тяжке покарання, але особа все одно обирає такий варіант поведінки. Чим це зумовлено? Протягом якого часу це відбулося? Яким чином право може вплинути на її формування і чи може вплинути взагалі?

Очевидно, що відповідь потрібно шукати у формуванні потреби, на задоволення якої та чи інша дія спрямована. Відповідаючи на ці питання, спершу слід зауважити, що коли мова йде про задоволення біологічних потреб, а точніше сказати, інстинктів, наприклад, таких як інстинкт самозбереження, що виражається, зокрема, у потребі в їжі особа не може підпорядковуватися правовим нормам. Перед питанням про виживання конкретного індивіда жоден соціальний регулятор не має значення. Таких сумних прикладів в історії безліч. Згадаймо, хоча б, випадки канібалізму в українських селах пов'язані з Голодомором 1928-1929 рр. Тому вважаємо, що право не відіграє ролі при формуванні біологічних потреб особи, які ґрунтуються, перш за все, на її інстинктах. Наступним рівнем потреб особи є соціально-психологічний. До них

належать, у тому числі, такі як потреба в спілкуванні та низка інших. Тут вплив права на формування тої чи іншої потреби теж видається сумнівним. Механізм цього впливу, підтверджений емпіричним досвідом не є очевидним. Тож питання залишається відкритим.

Інша ситуація складається з інтересами та цілями людини. Кожна соціально-психологічна чи біологічна потреба згодом «розпадається» на низку інтересів, кожен з яких, у свою чергу зосереджується на одній и кількох цілях. Спробуймо прослідкувати вплив права на формування таких інтересів на прикладі законів спрямованих на соціальний захист материнства. На глибинному рівні існує інстинкт продовження роду, який виливається, у потребу забезпечення потомства їжею (соціально-психологічну). Далі, в умовах сучасного світу, у матері виникає 2 шляхи: правомірний (заробити грошові кошти задля купівлі продуктів харчування) та неправомірний (привласнити чужі грошові кошти або продукти). У випадку, якщо особа обирає перший шлях, вона стає заінтересованою в роботі. Якщо ж в державі вводяться закони, що забезпечують кожну матір грошовим утриманням на період вагітності та певний проміжок часу така заінтересованість, вочевидь, зникає. Особа не зацікавлена у більш складному, тривалому та менш надійному процесі якщо існує легший варіант, що не потребує таких витрат часу та зусиль. Ціль, у даному випадку, може залишитись, а може й бути замінена. Вочевидь, аналогічна ситуація відбуватиметься й випадку вибору особою протиправного вектору поведінки. Наведене є наочною ілюстрацією безпосереднього впливу права на інтерес. Не варто розцінювати наведене вище однобоко. Ми розглядаємо саме такий механізм формування інтересу в працевлаштуванні, оскільки він є одним із найпростіших та не ставимо собі за мету його ідеалізувати чи применшити його значення. Також слід зазначити, що формування того самого інтересу може відбутися й іншим шляхом, наприклад із соціально-психологічної потреби в самореалізації або владарюванні. Більше того, вбачається, що більшість інтересів особи зумовлені комплексом потреб, які таким чином задовольняються.

На підставі вище викладеного слід вивести загальну закономірність: право є одним із чинників, що впливають на утворення інтересів та цілей особи. Тож, якщо законодавець планує за допомогою права впливати на формування поведінки членів суспільства якомога ефективніше, необхідно встановлювати норми, які будуть враховувати складну систему факторів, які впливають на інтереси та цілі людей, особливо соціально-психологічних та біологічних. Дане дослідження віддзеркалює можливості та способи формування більш якісної та дієвої системи права, оскільки при цьому неможливо не враховувати ключові чинники в житті людини, одними з яких є потреби.

Література:

1. Джекебаев У. С. О социально-психологических аспектах преступного поведения. Алма-Ата, 1971
2. В. Н. Кудрявцев. Причины правонарушений // Академия наук СССР. Институт государства и права. Издательство «Наука». М.: 1976
3. Козюбра М. І. Загальна теорія права// Київ. Ваїте. – 2015
4. Швецова І. В. Основні аспекти трансформації потреб у зовнішньо реалізовану поведінку особистості // Педагогічний альманах. – 2015. – Випуск 26

УДК 347

Юридичні науки

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

*Комарніцька А.С.,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник: Москалюк Надія Богданівна
кандидат юридичних наук, доцент
Тернопільський національний
економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

Інтелектуальна власність є частиною національного багатства України. Право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності, на інший об'єкт права інтелектуальної власності. У

60

законодавстві України міститься перелік різноманітних об'єктів права інтелектуальної власності, але найбільш поширеним серед них є саме торговельна марка.

Торговельна марка виконує функцію індивідуалізації товарів та послуг, що виготовляються однією особою, від аналогічних товарів іншого виробника. Тому, її правомірне використання дозволить суб'єкту господарювання не тільки підтримувати зв'язки з постійними споживачами та отримувати прибуток, але й впливає на збереження позитивної ділової репутації на ринку товарів та послуг.

Метою статті є визначення змісту та особливостей права інтелектуальної власності на торговельну марку, передбачених законодавством України.

Дане питання було предметом дослідження таких вчених, як В.А. Дозорцева, Т. Нікольська, О.Ф. Скакун, М.В. Волинкіна, Г.А. Андрощук, Р.В. Гуменний, П.Ф. Немеш, О.А. Підпригора, Р.Б. Шишка.

Відповідно до ст. 492 ЦК України торговельною маркою може бути будь-яке позначення або комбінація позначень, що придатні для вирізнення товарів (послуг), які виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Зокрема, до таких позначень можна віднести літери, слова, цифри, комбінації кольорів та зображувальні елементи [1].

На даний час існують такі види торговельних марок: словесні (наприклад, «Славутич»); зображувальні (фігури на площині); об'ємні (фігури у трьох вимірах – флакони, пляшки тощо); комбіновані (поєднання різних елементів). Марки можуть виконуватися в будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів [2, с.320].

Доктор юридичних наук Шишка Р.Б. виділяє основні функції торговельної марки, серед яких: вирізнення товарів або послуг серед інших; вказівка на походження товару або послуг; вказівка на якість товарів і послуг; рекламування даних товарів і послуг [2, с.302].

Право інтелектуальної власності на торговельну марку становлять особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Чинне законодавство визначає декілька майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку:

- право на використання торговельної марки;
- виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, визначені законом.

Інколи в юридичній літературі можна знайти ще одне похідне майнове право – право на отримання винагороди. Наприклад, використання торговельної марки дасть змогу виробнику підтримувати зв'язки з постійними споживачами, залучати нових та отримувати прибуток, а при розпорядженні тією ж маркою можливе отримання винагороди в якості оплати уступки або ліцензії [3].

Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Насамперед, це громадяни України, іноземці, апатриди, а також будь-які юридичні особи України, юридичні особи іноземних держав. Сюди можна віднести будь-яке інше об'єднання тих чи інших осіб.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку належать володільцю відповідного свідоцтва, володільцю міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому законом порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором [1].

Порядок та умови видачі свідоцтва визначаються Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [4].

Згідно з ст. 496 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом десяти років з дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку. Проте, даний строк може бути продовжений кожного разу на десять років у порядку, встановленому законом.

Права особи виникають з моменту подання відповідної заявки, що містить заяву, зображення торговельної марки та перелік товарів, робіт і послуг, для яких реєструється відповідний знак, до патентного відомства. На

основі документів приймається рішення; протягом місяця з моменту його прийняття заявник отримує свідоцтво.

Іншою підставою для набуття прав на торговельну марку є її міжнародна реєстрація. Основними актами, що регулюють відносини у сфері міжнародної реєстрації торговельних марок, є Мадридська угода та протокол до Мадридської угоди.

Відповідно до міжнародного договору зацікавлені особи, які отримали свідоцтво на торговельну марку в Україні, можуть зареєструвати свої права на торговельну марку в інших державах. Реєстрація торгових марок проводиться у Міжнародному бюро строком на 20 років (згідно з Мадридською угодою) або на 10 років (згідно з протоколом до Мадридської угоди) із можливістю продовження шляхом сплати необхідних зборів.

Ще однією підставою набуття прав на торговельну марку є визнання її загальновідомою. Дана підстава має декілька особливостей:

- момент визнання марки загальновідомою може передувати моменту звернення зацікавленою особою до органів державної влади;
- марка визнається загальновідомою безстроково;
- збір сплачується тільки за подання заяви, відсутні процедури щодо підтримання статусу торговельної марки як загальновідомої [5, с.101].

Також у випадках, визначених законом, майнові права на торговельну марку можуть бути припинені достроково: якщо марка перетворилась на загальноживане позначення певного виду товарів чи послуг; за ініціативою володільця свідоцтва, за умови, що це не суперечитиме умовам договору або закону. Чинність достроково припинених майнових прав може бути відновлено за заявою особи, якій ці права належали у момент їх припинення [1].

Отже, торговельна марка є одним із найбільш поширених об'єктів права інтелектуальної власності, адже саме вона дає змогу індивідуалізувати суб'єкта господарювання, вирізнити його продукцію (послуги) з-поміж іншої та систематично отримувати винагороду. Також торговельні марки є невід'ємним атрибутом рекламної кампанії. При цьому, необхідно використовувати

торговельну марку винятково законними способами, уникаючи введення споживача в оману, створення фальсифікованої реклами та недобросовісної конкуренції.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003. № 40-44. С. 356.
2. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. Х., 2012. 409 с.
3. Нікольська Т.В. Правове регулювання щодо торгівельних марок за міжнародними правовими актами. С., 2009. 257-261.
4. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 09.04.2015 № 317-VIII.
5. Юскаєва В. Б. Інтелектуальна власність: навч. посіб. для студ. у 2-х ч. Суми, 2014. 158 с.

Юридичні науки

PROTECTION OF THE CONSTITUTIONAL ORDER OF UKRAINE.

Кононенко А. С.,

студентка,

Юринець Ю.Л.,

професор,

Навчально-науковий юридичний інститут,

Національний авіаційний університет,

м. Київ

An important legal institute of constitutional law of Ukraine is the constitutional order, which is usually understood as such a state of relations (or order), which characterizes the state as constitutional, ensures the subordination of the state to law, promotes consolidation in the social practice and justice of fair, humane and legal relations , civil society and the state, or as constitutionally established by the constitutional law of the relationship between a person, a people, a

society and a state, which are intended to ensure recognition and protection rights and freedoms of citizens, people`s power, civil society and democratic state.

The constitutional order of any country preserves its integrity and functions properly and develops only when it has reliable appropriate guarantees (normative-legal, organizational-legal, etc.), as well as entities that protect and defend the constitutional order. They are usually predicted by constitutions and laws.[1]

The protection of the constitutional order of Ukraine is characterized by the following features: creating favorable conditions for the implementation of constitutional norms by all subjects of law; protection of constitutional norms against any unlawful encroachment; termination of the offenses and bringing the perpetrators to justice; restoration of the violated right (constitutional norm where possible); compensation for damage (material and moral).[2]

Protecting the constitutional order of Ukraine is the most important function of the Ukrainian state, the cause of the entire Ukrainian people. It is implemented by all public and state institutions. The special role is played by law enforcement agencies of the state. Among state institutions, the protection of the constitutional order relies on: The Verkhovna Rada (Parliament) of Ukraine; President of Ukraine as head of the Ukrainian state and guarantor of the Constitution of Ukraine; Cabinet of Ministers of Ukraine, other executive bodies (central and local); judicial authorities in Ukraine; other state authorities in Ukraine. [2]

The proposed system of guarantees of the constitutional order is based on subject composition. Indeed, these subjects of constitutional-legal relations have a considerable amount of authority in the sphere of protection of the constitutional order of the state.[3]

In the science of constitutional law, scientists differently define the content of the guarantees of the constitutional order. But the general definition states that a guarantee is a way of ensuring the fulfillment of voluntary commitments.[3]

Thus, V.F. Pogorelko proposes not only to define the system of constitutional guarantees, but also to classify the given subjects by the mechanism of ensuring the constitutional order. According to the scientist, constitutional guarantees are divided

into normative and organizational: regulatory safeguards include substantive and procedural rules; organizational guarantees cover the subjects of constitutional-legal relations, the Ukrainian people, the Ukrainian state, public authorities, political parties, public organizations, mass media.[3]

So, the protection of the constitutional order of Ukraine is exercised by ensuring: the sovereignty and territorial integrity and inviolability of Ukraine; economic security; information security national security and state border; the social protection of those in employment and their families.[2]

Besides, the Constitution of Ukraine is also the undisputed guarantor of the constitutional order of Ukraine. Constitutional guarantees of the constitutional order are a type of legal guarantees which are defined by the Constitution of Ukraine and have the highest legal force.

The guarantees of the constitutional order of Ukraine are the provisions of the Constitution of Ukraine, which provide: the impossibility of amending the Constitution if these amendments provide for the abolition or restriction of the rights and freedoms of the individual and citizen, or if they are aimed at liquidating independence or violating the territorial integrity of Ukraine (Part 1, Article 157); impossibility of changing the Constitution in the conditions of martial law or state of emergency (Part 2, Article 157); complicated procedure for introducing amendments to the first section of the Constitution on the principles of the constitutional order of Ukraine; constitutional determination of the status of the President of Ukraine as the guarantor of state sovereignty, territorial integrity of Ukraine, observance of the Constitution of Ukraine, human and citizen rights and freedoms (Part 2 of Article 102) and establishing the responsibility of the President of Ukraine in the case of his / her treason or other crime (Art. 111); prohibition of forming political parties and public organizations whose program goals or actions are aimed at changing the constitutional order by force (part 1 of Article 37); the oath of the people's deputies of Ukraine regarding the observance of the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine (Part 2, Article 79); the constitutional obligation of the Cabinet of Ministers of Ukraine to ensure the state sovereignty of Ukraine, the implementation of the Constitution and laws of Ukraine

(Article 116, paragraph 1); the activity of a special body for the protection of the constitutional order - the Constitutional Court of Ukraine - which resolves the question of the constitutionality of the current legislation, acts of the President of Ukraine and acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine (Article 150).[4]

Moreover, the defense of Ukraine, the protection of its sovereignty, territorial integrity and inviolability rest with the Armed Forces of Ukraine. Ensuring state security and protecting the state border of Ukraine are vested in the relevant military formations and law enforcement agencies of the state, the organization and order of activity of which are determined by law. The Armed Forces of Ukraine and other military formations cannot be used by anyone to restrict the rights and freedoms of citizens or to overthrow the constitutional order, eliminate the authorities or interfere with their activities. The state provides social protection for citizens of Ukraine who are serving in the Armed Forces of Ukraine and in other military formations, as well as their families. On the territory of Ukraine the creation and operation of any armed formations is prohibited not provided for by law and the location of foreign military bases is not permitted.[2]

One more way to protect the constitutional order in Ukraine is called the extraordinary remedy. It is the legal regime of a state of emergency, which can be introduced in Ukraine or in some of its territories by a Decree of the President of Ukraine, subject to approval by the Verkhovna Rada of Ukraine within two days from the address of the President of Ukraine, in order to eliminate the threat and to eliminate as soon as possible emergencies of anthropogenic or natural nature, normalization of the situation, restoration of law and order in attempts to capture state power or change the constitutional order through violence, to restore the constitutional rights and freedoms of citizens, as well as the rights and legitimate interests of legal entities, to create conditions for the proper functioning of public authorities and local self-government bodies, and other civil society institutions.[5]

Therefore, our legislation and legal acts have envisaged all aspects of the observance of the constitutional order and the implementation of its safeguards, and have determined which state authorities will be responsible for its observance.

Literature:

1. Стаття Возгіна С.В на тему:” СУБ'ЄКТИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ” [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/vozgrin-syu-subekti-ohoroni-ta-zahistu-konstitutsiynogo-ladu-ukrayini/>
2. Навчальний посібник. - Київ, 2012.- 552 с. “Актуальні проблеми конституційного права України” розділ 8.6 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.big-lib.com/book/96_Aktyalni_problemi_konstityciinogo_pra-va_Ukraini/8547_86_Zahist_konstityciinogo_lady_Ukraini
3. Стаття з інтернету [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1292052246874/pravo/zahist_konstitutsiynogo_ladu_ukrayini
4. Конспект лекцій Добродумова П.О. розділ 11 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/3274885/page:31/>
5. Михалева Н. А. Конституционное право зарубежных стран СНГ: Учебное пособие.- М. Юрист, 1998.-С. 140.

УДК 342.71

Юридичні науки

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Корнева Т.В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного права та галузевих дисциплін,
Навчально-наукового інституту
Національного університету водного господарства
та природокористування
ORCID: 0000-0002-3944-1263*

Правове регулювання публічних фінансів в Україні в умовах реформування фінансової системи, адміністративних відносин та виникнення нових суб'єктів фінансової діяльності на рівні регіонів - об'єднаних територіальних громад, тощо, потребує дослідження всіх факторів впливу на формування концептуально нових

підходів до фінансового права як галузі публічного права.[1, с.185]

Податкові відносини є видом фінансових відносин, що регулюються імперативним методом, який має владно-категоричний характер. Ні фіскальні державні органи, ні платники податків не мають право змінювати приписи держави.

Вже зрозуміло, що шкода від економічної кризи набагато перевищує шкоду від пандемії. Тому уряди різних країн терміново пропонують власним підприємцям різноманітні заходи, спрямовані на економічне пожвавлення та швидке відновлення після завершення карантинів.

Україна залишається однією з найбільш несвободних економік світу (147 місце у рейтингу Economic Freedom Index). Деякі українські вчені вважають, що без суттєвого збільшення економічної свободи, країна просто розвалиться на шматки. Вільне підприємництво, енергія і відданість людей -- це єдине, що може її врятувати.

Пропонується дати повну свободу малому бізнесу, оскільки його основне завдання (в будь-який час, але особливо під час кризи) -- самозабезпечення людей, зайнятість і засоби для виживання і подолання бідності. Треба розуміти, що всі ті люди, які зараз припинять підприємницьку діяльність або яких звільнять з малого бізнесу, разом з заробітчанами, які повернулися з закордону, збільшать ряди претендентів на соціальну допомогу, а там уже й так велика черга і брак коштів.

Вкрай потрібна нова податкова політика стосовно малого бізнесу: умовно кажучи посил державним інститутам влади, робіть що хочете (окрім ліцензованих галузей), головне, щоб ми вижили і забезпечили себе і свої сім'ї. У цій справі потрібні рішучість і стратегічне бачення наслідків фінансової кризи.

Серед світових економістів є консенсус: під час кризи потрібно стимулювати економіку за рахунок боргів, а під час зростання віддавати борги. Що це означає на практиці? Збільшення бюджетного дефіциту в цьому році. Це дозволить зменшити податки та збільшити бюджетну підтримку людей та бізнесу.

Зараз є багато хороших і поганих ідей про те, як стимулювати економіку. Дехто пропонує секвестр бюджету і зупинку програми «велике будівництво».

Це погана ідея. Таки дії призведуть до зменшення економічної активності та поглиблення кризи. Інші люди пропонують збільшити виплати по безробіттю та зробити одноразові виплати пенсіонерам.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 внесені зміни в Податковий кодекс України, а саме:

52-4. Не нараховується та не сплачується за період з 1 березня по 30 квітня 2020 року плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки, що перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, та використовуються ними в господарській діяльності.

52-5. Об'єкти нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб, не є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, відповідно до статті 266 цього Кодексу в період з 1 березня по 30 квітня 2020 року. [2]

Представники регіональних антикризових штабів вважають, що це приклад не дуже продуманих дій влади - зменшення податків на нерухомість та землю. Під час кризи потрібно зменшувати податки на бідних та на спрощеній і малий бізнес, проте вони мають небагато нерухомості. Більше того, для стимулювання економіки та фінансової діяльності ефективніше знижувати податки на бізнес операції та споживання (податок на прибуток, ПДВ, ЄСВ, тощо), а не на активи.

Оскільки податки- це основне джерело доходів державного і місцевого бюджетів ,на нашу думку, чинне законодавство з питань здійснення бюджетного контролю потребує подальшого вдосконалення з метою чіткого правового регулювання кожної окремої бюджетної процедури, щоб не знищити фінансову (бюджетну) децентралізацію, яка запроваджується в Україні протягом п'яти років.

Під час кризи законодавцю потрібно дуже обережно втручатись в економіку. Чому? Тому, що кожне обмеження вимагає відповідного

пристосування бізнесу або інколи взагалі унеможлиблює його роботу. Це особливо боляче під час кризи. У бізнеса немає вільних ресурсів і навіть виживання є під питанням. Будь які обмеження або зміни нормативно-правових актів можуть стати останньою краплею і, як наслідок, призвести до банкрутства.

Органи місцевого самоврядування забезпечують сьогодні виплату підвищених зарплат медикам, закупівлю ліків, масок, тестів, обладнання для лікарень, на що виділяють сотні мільйонів гривень.

Разом з цим, замість підтримки громад, як це відбувається у всьому світі, зміни до Податкового та Бюджетного кодексів позбавляють громади ресурсів.

Так, вищезазначеним законом, всупереч позиції Президента та Прем'єр-міністра, яку вони задекларували на зустрічі з мерами, депутати вилучили з доходів місцевих бюджетів плату за землю та майно, створивши несправедливі умови для бізнесу, позбавили громадян коштів від оренди паїв, таким чином забезпечили окремому великому бізнесу надприбутки за рахунок податків в бюджети всіх рівнів.

У разі реалізації цього та прийняття подібних законів, у громад не буде коштів на виплати зарплат медикам, вчителям, соціальним працівникам, вихователям, працівникам транспорту та житлово-комунального господарства.

Позитивним прикладом нормативно-правового регулювання під час кризи є зміни, внесені в Податковий кодекс України, а саме:

52-1. За порушення податкового законодавства, вчинені протягом періоду з 1 березня по 31 травня 2020 року, штрафні санкції не застосовуються, крім санкцій за:

порушення вимог до договорів довгострокового страхування життя чи договорів страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема страхування додаткової пенсії;

відчуження майна, що перебуває у податковій заставі, без згоди контролюючого органу;

порушення правил обліку, виробництва та обігу пального або спирту етилового на акцизних складах, що застосовуються на загальних підставах;

порушення нарахування, декларування та сплати податку на додану вартість, акцизного податку, рентної плати.

Протягом періоду з 1 березня по 31 травня 2020 року платникам податків не нараховується пеня, а нарахована, але не сплачена за цей період пеня підлягає списанню.

52-2. Установити мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок на період з 18 березня по 31 травня 2020 року, крім документальних позапланових перевірок з підстав, визначених підпунктом 78.1.8 пункту 78.1 статті 78 цього Кодексу.[3]

Підсумовуючи вищезазначене, повністю погоджуємося з думкою професора Гетманця О.П., що «В сучасних умовах пошуку науковцями нових форм правового регулювання суспільних, зокрема фінансових відносин, потрібно враховувати сучасні фінансово-правові засади функціонування державного господарства, адміністративно-територіальних одиниць, інших суб'єктів господарювання, фізичних осіб-підприємців тощо, як складових алгоритму сучасного суб'єктного складу фінансових правовідносин з врахуванням сьогоденного стану економічного розвитку держави та політичної ситуації в країні». [4, с.186]

Отже в умовах подвійної кризи, необхідна не тільки програма МВФ та інших міжнародних інституцій для фінансування бюджету, а потрібно стимулювати бізнес і підтримувати людей через вдосконалення чинного податкового законодавства, шляхом мінімізації втручання в економіку і максимального дерегулювання бізнесу.

Література:

1. Гетьманець О.П. Проблеми розвитку адміністративного і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів//Матеріали Всеукраїнського круглого столу. М. Київ, 01 листопада 2019 року.С.185

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020//Голос України від 17.03.2020 — № 51

3. Там само

4. Гетьманець О.П. Проблеми розвитку адміністративного і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів//Матеріали Всеукраїнського круглого столу. М. Київ, 01 листопада 2019 року.С.186

Юридичні науки

РОЗУМНІ СТРОКИ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

*Коротка Н. А.,
сСтудентка III курсу
Полтавського юридичного коледжу
НЮУ імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

Розумність строку кримінального провадження є одним із елементів принципу справедливого розгляду, спрямованого на забезпечення верховенства права під час здійснення кримінального судочинства як основоположної засади побудови та діяльності всього державно-правового механізму.

Відповідно до статті 28. «Розумні строки» КПК України. Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені цим Кодексом строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень [2, с. 113].

Здійснення кримінально-процесуальної діяльності ґрунтується на визначених засадах (принципах), систему яких певним чином змінено, оновлено, пристосовано до міжнародно-правових стандартів. Принцип проведення кримінального провадження в розумні строки є необхідною передумовою виконання завдань кримінального провадження та дотримання основоположних прав людини на всіх його стадіях [3, с. 217].

Питання, яке пов'язане із визначенням строків у кримінальному провадженні, були присвячені дослідження багатьох науковців, серед яких особливо варто відзначити праці В.Т. Маляренка, О.Р. Михайленка, С.О. Заїки, С.Б. Фоміна, Ю.П. Аленіна, С.О. Голунського, М.М. Гродзінського А.П. Гуляева, В.П. Даневського, А.Я. та ін. Із набранням чинності КПК України проблема забезпечення дієвості принципу розумності строків в Україні набула своєї актуальності. Серед науковців, які займаються проблеми розумності строків у кримінальному провадженні, потрібно виділити публікації В.Д. Басая, О.А. Гончаренка, В.В. Городовенка, Л.В. Карабути, О.П. Кучинської, О.В. Хотинської-Нор та ін.

Науковці не раз зазначали важливість значення розумності для правового регулювання, що визнається всіма класичними підходами до праворозуміння. Так, з погляду природного праворозуміння право традиційно розглядають як продукт розуму людини; розумність є стандартом, що дає підстави перевірити право на його відповідність моралі, скасовувати певні правові акти. З позиції юридичного позитивізму, розумність як вимога до правового регулювання зумовлена необхідністю забезпечення його адекватності й ефективності; розумність спрямована на захист здорового глузду, у тому числі під час інтерпретації та застосування права. Отже, у різних концепціях праворозуміння розумність є ланцюгом, який поєднує позитивне і природне право [4, с. 321].

У юридичній сфері категорія розумності може вказувати на якість нормативного правового установа (звичаю, закону тощо); якогось іншого елемента механізму юридичного регулювання (процедури, її окремих елементів, юридичного змісту й фактичної поведінки учасників правовідносин тощо).

Міжнародно-регіональний (європейський) рівень нормативно-правового закріплення розумності строків кримінального провадження представлено насамперед Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), яка містить посилення на «розумний строк» як передбаченого права кожного на судовий розгляд у строки, зазначені законодавством (ч. 3 ст. 5, ст. 6) [17].

Статистичний аналіз роботи Європейського суду з прав людини свідчить (далі ЄСПЛ) про те, що кількість скарг, за якими було встановлено факти порушення державами права на справедливий суд, становить майже половину (45,01%) від загальної кількості справ проти держав-членів Ради Європи. [5, с. 293]. Основною проблемою в цьому контексті є суттєве затягування розгляду справ на національному рівні судовими органами. Крім того, частка справ, у яких ЄСПЛ було встановлено факт порушення Україною права на справедливий суд, є найбільшою (33% від загальної кількості рішень, ухвалених проти України) [18]. Як слушно зазначає С.В. Шевчук, поки що відсутній чіткий план щодо вирішення проблеми порушення строку розумності як у національних судах, так і в ЄСПЛ. [6, с. 154].

Існують різні сфери опанування й реалізації засад розумності строків у кримінальному провадженні: це філософсько-методологічний аспект дослідження розумності строків проведення кримінального провадження; це й проблеми нормативно-правового закріплення розумності строків кримінального провадження; це й проблеми визначення та закріплення критеріїв розумності. Кожен із означених напрямів дослідження розумності строків є важливим і необхідним для кримінально-правової науки України, оскільки їх подальша розробка є необхідною передумовою виконання завдань кримінального провадження й дотримання основоположних прав людини на всіх стадіях кримінального процесу.

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновки, що ст. 28 КПК України, яка закріплює розумність строків як засаду кримінального провадження, повністю відповідає і за змістом, і за критеріями ст. 6 Європейської конвенції з прав людини та практиці Європейського суду з прав людини. Перспективними є подальше дослідження, розробка та впровадження механізмів реального забезпечення розумності строків у кримінальному провадженні.

Література:

1. Малишев Б.В. Правова реформа: поняття, ознаки, види / Б.В. Малишев // Бюлетень Міністерства юстиції України. -- 2011. -- №3.-С. 19-23.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. 2012. № № 9-10, 11-12,13. Ст. 88.

3. Мандрікова К.О. Розумність у правовому регулюванні: вимоги до нормотворчості та правозастосування : автореф. дне. канд.юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / К.О. Мандрікова. Х., 2015. 20 с.

4. Рабінович С.П. Нормативний зміст засади розумності: природнота позитивістський виміри / С.П. Рабінович // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2007. -№7.-С. 47-58.

5. Завальнюк В.В. Антропологічне осягнення правової реальності: юриспруденція на перетині епох : [монографія] / В.В. Завальнюк. О.: Юрид. л-ра, 2012. 208 с.

6. Кучинська О.П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: [монографія] / О.П. Кучинська. К.: Юрінком інтер, 2013. 288 с.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

8. Гончаренко О.А. «Розумний строк» розгляду справи у практиці європейського суду з прав людини / О.А. Гончаренко // Форум права. 2012. № 3. С. 126-131. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12goazpl.pdf>.

9. Шевчук С.В. Захист права на додержання розумних строків судового провадження: європейський досвід та українські реалії / С.В. Шевчук // Вісник Верховного Суду України. 2006. № 8.

ПРОБЛЕМАТИКА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО АСПЕКТУ ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ»

*Костів І.Г.,
викладачка циклової комісії гуманітарних дисциплін
ВП НУБіП «Бережанський агротехнічний коледж»
м. Бережани, Україна*

Важливою складовою розвитку відносин у сфері забезпечення доступу громадян до публічної інформації стало формування вітчизняного інформаційного законодавства, у якому враховано положення численних міжнародних нормативно-правових актів. Розвиток чинного законодавства в цій сфері значно розширив можливості для реалізації конституційних прав громадян на інформацію та свободу інформаційної діяльності, створив умови для реалізації потреб активної частини суспільства в інформаційній взаємодії з органами публічної влади [1].

Право на інформацію розглядається у цивілізованих суспільствах як одне із засадничих та основоположних. Конституція України закріплює у ст. 34 право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [2]. Ця норма тотожна положенням Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і багатьох інших міжнародних нормативно-правових актів. Згідно ст.10 Закону України «Про інформацію» одним із різновидів інформації є інформація про стан довкілля (екологічна інформація) [3].

Правовими аспектами поняття екологічної інформації займалися такі вчені, як: В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, В. І. Гордєєв, І. І. Каракаш, Н.Р.Кобецька, В.В.Костицький, С. М. Кравченко, В. І. Кутузов, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, А. А. Попов, Е. В. Позняк, І. В. Сухан, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та інші.

Правовий режим екологічної інформації визначається у таких нормативно-правових актах: Конституція України, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», а також іншими законами та підзаконними актами; на міжнародному рівні – Орхуська Конвенція, Директива 2003/4/ЄЕС Європейського Парламенту та Ради від 28 січня 2003 р. «Про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС» тощо.

Перш ніж розкривати поняття екологічної інформації, насамперед доцільно з'ясувати сутність самого поняття «інформація».

Термін «інформація» має латинське походження «informatio», що означає «пояснення», спочатку використовувався лише до засобів зв'язку, а потім у більш широкому розумінні [4]. Український тлумачний словник визначає інформацію як «... відомості про навколишній світ, процеси, які в ньому відбуваються, про події, ситуації, чиясь діяльність, які людина сприяє безпосередньо або за допомогою комп'ютерів та інших систем [5, с. 293]. Термін «інформація» має і офіційне законодавче визначення. Так, у Законі України «Про інформацію» [3] та у Цивільному кодексі України [6] законодавець визначає інформацію як “будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді”.

На сьогоднішній день чинне законодавство оперує кількома термінами у сфері поняття інформації, що стосується довкілля, які є тотожними за своїм правовим змістом і щодо яких діє єдиний правовий режим: інформація про стан довкілля (Конституція України, закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю»), інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»), екологічна інформація (Орхуська конвенція).

Згідно зі ст. 50 Конституції України кожному надано право на вільний доступ до інформації про стан довкілля і така інформація не може бути засекречена [2]. Отже, екологічна інформація є публічною. Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає таку інформацію як відображену та

задокументовану будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформацію, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом [7].

Відповідно до статті 13 Закону України «Про інформацію» інформація про стан довкілля (екологічна інформація) - відомості та/або дані про: стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля; інші відомості та/або дані [3].

Більш уточнене визначення терміну міститься в статті 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8]. Слід зазначити, що редакція даної статті появилась у зв'язку з ратифікацією України Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) [9]. Проте, визначення в Законі та Конвенції дещо відрізняються: визначення Орхуської конвенції є дещо ширшим, а Закону – більш детальним.

На підставі аналізу ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та ст. 2 Орхуської конвенції можна скласти такий перелік відомостей, що являє собою екологічну інформацію:

– стан навколишнього середовища, а також стан взаємодії та рівні забруднення складових навколишнього середовища, таких як повітря та атмосфера, вода, ґрунт, земля, надра, ландшафт, природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми;

– джерела і фактори, такі як матеріали, речовини, продукція, енергія, шум, вібрація, електромагнітне випромінювання та радіація, які впливають або можуть вплинути на складові навколишнього середовища, та здоров'я людей;

– діяльність, яка впливає або може вплинути на складові навколишнього середовища, та здоров'я людей;

– заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, та здоров'я людей;

– аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз та припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;

– витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування;

– стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище в підпункті 3-4;

– екологічні прогнози;

– загроза виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їхнього негативного впливу на складові навколишнього середовища та здоров'я людей [10].

Існує загальна тенденція до вживання терміну «екологічна інформація» як в юридичній так і в спеціальній науковій літературі. Відповідно до ч.2 ст.19 Закону України «Про міжнародні договори» [11] якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Тому, доцільно було б внести

зміни до законодавства України, а саме внесення єдиної категорії «екологічна інформація».

Виходячи з вищенаведеного, можемо говорити, що право на достовірну інформацію про стан довкілля є одним із основоположних конституційних прав людини. Серед законодавчих визначень «екологічної інформації» використовується різна термінологія даної дефініції. Проте всі нормативно-правові акти з поняттями «інформація про стан довкілля», «інформація про стан навколишнього середовища», «екологічна інформація», підлягають прямому застосуванню всіма суб'єктами публічного і приватного права України, в тому числі судами, мають юридичну силу і один одному не суперечать. Але, на мою думку, для зручності законодавця та народу, слід законодавчо визнати єдиний широкий термін «екологічна інформація», який визначав би екологічну інформацію як повну, публічну, вичерпну, своєчасну та об'єктивну.

Література:

1. Березовська І. Актуальні питання доступу громадян до публічної інформації та проблеми застосування Закону України «Про доступ до публічної інформації». Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 855. С. 26-31. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_6. (дата звернення: 31.03.2020).
2. Конституція України: редакція від 01.01.2020р. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. С. 34, 50.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. С. 10, 13.
4. Сутність та поняття інформації і даних. URL: https://pidruchniki.com/1137012247704/informatika/sutnist_ponyattya_informatsiyi_da_nih (дата звернення: 31.03.2020).
5. Яковлева А. М., Афонська Т.М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС. 2007. 627 с.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. С.200.

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. С. 1.

8. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. С. 25.

9. Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція): ратифікована Законом України від 06.07.1999 р. № 832-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34.

10. Романко С.М. Теоретичні засади права на екологічну інформацію. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип.2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_27

11. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. С. 19.

УДК 343

Юридичні науки

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Коткова Д. О.,

студентка юридичного факультету

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Право потерпілого брати участь у процесі доказування є фундаментальною складовою кримінального процесу. Його реалізація прямо залежить від фактичної можливості потерпілого ефективно впливати на встановлення обставин кримінального правопорушення.

Згідно з положеннями Кримінально-процесуального кодексу України, а саме ст. 91, доказування – збирання, перевірка та оцінка доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. У теорії права дані складові називають елементами процесу доказування[1, с.196].

На думку В.Д. Арсеньєва, доказування – регульована в певних межах кримінально-процесуальним законом діяльність суду, прокурора та інших органів і осіб по збиранню, дослідженню та оцінці доказів в цілях встановлення фактичних обставин у кримінальній справі [2, с.14-15].

Поняття «збирання доказів» у кримінальному процесуальному законодавстві не наведено. Попри це, аналіз ст. 93 дає змогу зробити висновок, що збирання доказів – врегульована законодавством діяльність, яка полягає в розшуку, виявленні та фіксації у встановленому порядку матеріальних та ідеальних слідів кримінального правопорушення або інших фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження. Дана норма визначає також коло осіб, що мають право збирання доказів, до числа яких відноситься і потерпілий. При цьому, положеннями ст. 56 КПК України закріплюється лише право потерпілого на подання доказів. Така невідповідність норм права одна одній не дає можливості чітко визначити межі прав потерпілого, і відповідно ускладнює його участь в процесі доказування.

Дане ускладнення має місце ще й через відсутність законодавчого визначення поняття «подання доказів», через що немає змоги об'єднати чи розмежувати його з «збиранням доказів», використовуючи лише нормативно-правові акти. У кримінально-процесуальній літературі під поданням показів, як правило, розуміється подання предметів і документів, що можуть мати доказове значення. Деякі науковці вказують також на те, що може подаватися ще й інформація [3, с.29]. Така інформація, проте, стане доказом лише тоді, коли відповідна посадова особа визнає її належною та залучить до кримінального провадження. Виходячи з викладеного вище, існує розбіжність у розумінні обсягу прав потерпілого: неможливо визначити має він право збирати чи подавати докази.

Л. М. Лобойко та О. А. Банчук вважають, що своє право на доказування потерпілий реалізує шляхом заявлення клопотань до слідчого, публічного обвинувачувача, суду про проведення процесуальних пізнавальних (доказових) дій. Правом на самостійне провадження пізнавальних дій потерпілий не наділяється. Це пояснюється тим, що у кримінальному провадженні

відбувається змагання двох сторін – обвинувачення і захисту. Надання потерпілому права на самостійне здійснення доказових дій могло б привести до квазізмагальних процесів, через появу так-званої «третьої сторони». [4, с.125]. Законодавець, проте, *de jure* наділяє потерпілого таким правом, а *de facto* – ні.

З точки зору законодавства, а саме положень КПК України, не передбачено здійснення процедури збирання доказів ніякими способами, окрім доручення про проведення експертизи та слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій. Зі змісту ст. 243 КПК України вбачається, що право самостійно залучати експерта надається лише сторонам обвинувачення та захисту, що виключає таке право потерпілого. Ця норма протирічить ч. 3 ст. 93 КПК України, згідно з якою потерпілий має право на одержання висновку експерта. Окрім того, до суб'єктів, уповноважених на проведення слідчих дій потерпілий також не відноситься, згідно з п. 1.7 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Усе це вказує на відсутність у потерпілого фактичного права на збирання доказів.

Окрім того, потерпілий не наділений в повній мірі правом дослідження доказів. Це виявляється у тому, що він, згідно з ч. 1 ст. 96 КПК України, на відміну від сторін у справі, не може ставити запитання свідку щодо обставин, які можуть мати значення для доказування. Ще одне обмеження права потерпілого законодавцем вбачається у тому, що, попри положення ст. 56 КПК України, згідно з якими він може знайомитися з матеріалами у справі, потерпілий не відноситься до кола осіб, яким надається доступ до матеріалів досудового розслідування, згідно з ст. 290 КПК України.

На думку автора, положення законодавства, що визначають обсяг прав потерпілого у процесі доказування, містять протиріччя та неточності, отже потребують подальшого доопрацювання. Це необхідно, по-перше, для чіткого та вичерпного визначення повноважень потерпілого щодо збирання та подання доказів, і, по-друге, з метою дотримання законодавцем вимоги правової визначеності, що є фундаментальною складовою процесу нормотворчості.

Література:

1. Грошевий Ю. М., Капліна О. В. Кримінальний процес. Підручник / Тацій В. Я., Грошевий Ю. М., Капліна О. В., Шило О. Г. - Харків: вид-во «Право». 2013
2. Арсеньев В. Д., Вопросы общей теории судебных доказательств в советском уголовном процессе. / В. Д. Арсеньев. – Юрид. лит. 1964
3. Коваленко Є. Г., Теорія доказів у кримінальному процесі України / Є. Г. Коваленко. – Юрінком Інтер. 2006
4. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес. Навчальний посібник / Л. М. Лобойко, О. А. Банчук. – Київ: «Ваіте». 2014

УДК 340.349.2

Юридичні науки

ІСТОРИКО-ПРАВІЙ НАРИС ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД
1946-1960 РР.

Кузнецова Л.В.

*доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України,
кандидат юридичних наук*

Як відомо, оплата праці є однією з найважливіших категорій у системі умов праці, де як ні в якій іншій сфері, відбиваються усі суперечності суспільства, його досягнення і прорахунки. При цьому саме заробітна плата є основним джерелом існування переважної більшості людей у сучасному суспільстві, а тому «належна організація і правове регулювання визначення відповідності вкладеної праці та її результатів – питання, важливі з економічної і політичної точок зору» [1, с.179].

З метою подальшого зростання продуктивності праці і закріплення кадрів на виробництві за провідними професіями в деяких найважливіших галузях народного господарства у 1947 році були встановлені різноманітні заходи заохочення. Так, наприклад, Рада Міністрів УРСР 10 вересня 1947 року

прийняла Постанову «Про переваги та пільги для підземних робітників, керівників та інженерно-технічних працівників вугільної промисловості та будівництва вугільних шахт» [2, с.36]. Постанова передбачала низку пільг: забезпечення допомогою в разі тимчасової непрацездатності та пенсійного забезпечення; виплату щорічної одноразової винагороди за вислугу років; зменшення плати за навчання дітей у гірничих учбових закладах; присвоєння працюючим, які відпрацювали на підземних роботах не менше десяти років та мали особливі заслуги, звання «Почесний шахтар» [2, с.39].

05 грудня 1946 року Рада Міністрів СРСР прийняла постанову про створення фонду директора на промислових підприємствах. Частину цього фонду керівник підприємства мав право витратити на покращення культурно-побутового обслуговування працівників підприємства, виплату індивідуальних премій, придбання путівок в санаторії та будинки відпочинку, надання одноразової допомоги працівникам.

У цей же час на законодавчому рівні постало питання про те, що тарифна система через невідповідність вимогам підвищення виробництва праці втратила своє регулююче значення і як підсумок - вплив на зменшення темпів зростання виробництва праці. Однією з причин слабкої організації заробітної плати було те, що ВЦСПС та ЦК профспілок «перестали займатися безпосередньо питаннями праці та заробітної плати» [3, с.43]. Вимагалось створення спеціального органу, який би міг займатися безпосередньо питаннями праці і заробітної плати. Таким органом став Державний комітет праці і заробітної плати. Створення Комітету передбачало подальше встановлення державного контролю та забезпечення єдності в регулюванні основних питань праці і заробітної плати у різних галузях народного господарства та у різних районах країни [4, с.23]. У Положенні про Держкомітет праці зазначалося, що всі важливі питання праці і заробітної плати впроваджуються спільно з ВЦСПС.

У 1956-1965 роках була проведена друга тарифна реформа для упорядкування оплати праці, а в 1965 році прийнято «Положення про соціалістичне державне підприємство», яке розширило самостійність

підприємств в оцінці трудового внеску працівника: виплачувались премії переможцям соціалістичних змагань, нараховувалися премії за підсумками роботи за рік тощо [4, с.24].

Згідно з Постановою ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та ВЦСПС від 08 вересня 1956 року підвищена заробітна плата на 33% низькооплачуваним робітникам і службовцям. У 1959-1961 роках під час упорядкування розмірів заробітної плати у виробничих галузях була підвищена мінімальна заробітна плата, а із завершенням упорядкування стало можливим підвищення мінімуму заробітної плати у всіх галузях народного господарства.

Верховна Рада СРСР 7 травня 1960 року прийняла Закон «Про завершення перевodu у 1960 році всіх робітників і службовців на семишестигодинний робочий день» [5]. Цим Законом Верховна Рада СРСР затвердила розроблені ЦК КПРС, Радою Міністрів СРСР та ВЦСПС заходи по упорядкуванню заробітної плати. Законом СРСР від 11 грудня 1964 року був установлений мінімум заробітної плати, що становив 40-50 крб. у місяць.

Таким чином, інститут оплати праці в будь-який період та будь-яке століття виступає актуальною далекоглядною економіко-правовою парадигмою, яка має бути спрогнозована і передбачена.

Література

1. Іншин М. І., Соцький А. М., Щербина В. І. Правове регулювання організації праці: навч. посіб. Х.: Діса плюс, 2013. 448 с.
2. Голованова Е. Трудовой договор. Пермь : Книж. из-во, 1973. 108 с.
3. Історія українського селянства: нариси: в 2-х т. / відп. ред. В. А. Смолій. К.: Наук. думка, 2006. Т. 1. 632 с.
4. Валецька О. В. Правове регулювання оплати праці: монографія. Миколаїв: ЧДУ, 2012. 226 с.
5. О завершении перевoda в 1960 г. всех рабочих и служащих на семишестичасовой рабочий день: Закон СССР от 07.05.1960 // Ведомости Верховного Совета СССР. 1960. № 18. Ст. 137.

